

PP5310

Knelpunten en oplossingen bij de implementatie
van bodembeheerplannen in de praktijk

Ir. P.W.M. van Mullekom (Syncera)
Ing. C. Prudon (Syncera)
Ing. M.F.L.H. van Sebille - Op den Buys (provincie Noord-Brabant)
Ir. E. van Noorden (provincie Noord-Brabant)
Ing. S. van Esdonk (Croonen Adviseurs)
Ir. E. de Groot (Croonen Adviseurs)

November 2006

Gouda, SKB

Stichting Kennisontwikkeling Kennisoverdracht Bodem

Auteursrechten

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze opgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van SKB.

Het is toegestaan overeenkomstig artikel 15a Auteurswet 1912 gegevens uit deze uitgave te citeren in artikelen, scripties en boeken mits de bron, [SKB, Gouda](#), op duidelijke wijze wordt vermeld, alsmede de aanduiding van de maker, indien deze in de bron voorkomt.”

Aansprakelijkheid

SKB en degenen die aan deze publicatie hebben meegewerkt, hebben een zo groot mogelijke zorgvuldigheid betracht bij het samenstellen van deze uitgave. Nochtans moet de mogelijkheid niet worden uitgesloten dat er toch fouten en onvolledigheden in deze uitgave voorkomen. Ieder gebruik van deze uitgave en gegevens daaruit is geheel voor eigen risico van de gebruiker en SKB sluit, mede ten behoeve van al degenen die aan deze uitgave hebben meegewerkt, iedere aansprakelijkheid uit voor schade die mocht voortvloeien uit het gebruik van deze uitgave en de daarin opgenomen gegevens, tenzij de schade mocht voortvloeien uit opzet of grove schuld zijdens SKB en/of degenen die aan deze uitgave hebben meegewerkt.

Titel rapport

Knelpunten en oplossingen bij de implementatie van bodembeheerplannen in de praktijk

SKB rapportnummer

PP5310

Project rapportnummer

PP-5310

Auteur(s)

Ir. P.W.M. van Mullekom
Ing. C.H.J. Prudon
Ing. M.F.L.H. van Sebille - Op den Buys
Ir. E. van Noorden
Ing. S. van Esdonk
Ir. E. de Groot

Aantal bladzijden

Rapport: 56

Bijlagen: 2

Uitvoerende organisaties (consortium)

- Syncera (penvoerder)
  - Provincie Noord-Brabant
  - Croonen Adviseurs
-

Uitgever

SKB, Gouda

Samenvatting

Begin 2005 is het project van start gegaan bij een aantal gemeenten binnen de provincie Noord-Brabant. Het had tot doel om na te gaan wat de knelpunten en oplossingsrichtingen zijn bij het implementeren van bodembeheerplannen voor grondverzet en duurzaam bodembeheer. Hiertoe zijn bij een groot aantal gemeenten workshops en interviews gehouden. De workshops hadden als doel het startpunt te zijn van de implementatie. De interviews hadden als doel het achterhalen van knelpunten. De resultaten van de workshops en interviews hebben geleid tot verbeterpunten voor het proces van maken en implementeren van bodembeheerplannen. Daarbij is onderscheid gemaakt in plannen voor grondverzet en plannen voor duurzaam bodembeheer.

Trefwoorden

Gecontroleerde termen:

Vrije trefwoorden:

Duurzaamheid, bodembeheer, bodembeheerplan

Titel project**Projectleiding**

Syncera
Ir. P.W.M. van Mullekom
(026 – 751 3968)

Dit rapport is verkrijgbaar bij:
SKB, Postbus 420, 2800 AK Gouda

Voorwoord

Voor u ligt het rapport van het SKB-project “Knelpunten en oplossingen bij de implementatie van bodembeheerplannen in de praktijk”. Hierin worden de resultaten weergegeven van een studie naar de problematiek van het implementeren van bodembeheerplannen. Het project is uitgevoerd door Syncera, de provincie Noord-Brabant en Croonen Adviseurs.

Begin 2005 is het project van start gegaan bij een aantal gemeenten binnen de provincie Noord-Brabant. Het had tot doel om na te gaan wat de knelpunten en oplossingsrichtingen zijn bij het implementeren van bodembeheerplannen voor grondverzet en duurzaam bodembeheer. Hiertoe zijn bij een groot aantal gemeenten workshops en interviews gehouden. De workshops hadden als doel het startpunt te zijn van de implementatie. De interviews hadden als doel het achterhalen van knelpunten. De resultaten van de workshops en interviews hebben geleid tot suggesties voor verbeterpunten voor het proces van het maken en implementeren van bodembeheerplannen. Daarbij is onderscheid gemaakt in plannen voor grondverzet en plannen voor duurzaam bodembeheer.

Aan de uitvoering van het project is door een groot aantal gemeenten medewerking verleend. Onze dank gaat uit naar hun bereidheid openhartig over de knelpunten binnen de eigen organisatie te vertellen. We verwachten dat de resultaten van het project voldoende aanknopingspunten bieden aan gemeenten die nog een bodembeheerplan moeten maken om de effectiviteit van implementatie te verbeteren.

November 2006

Samenvatting

Uitvoering project

Syncera heeft in samenwerking met de provincie Noord-Brabant, diverse Brabantse gemeenten en Croonen Adviseurs het project "Knelpunten en oplossingen bij de implementatie van bodembeheerplannen in de praktijk" uitgevoerd. Het project is begin 2005 opgestart en medio 2006 afgerond. Bij een groot aantal Brabantse gemeenten zijn workshops en interviews gehouden. De workshops hadden als doel het startpunt te zijn van de implementatie van het bodembeheerplan. De interviews hadden als doel het achterhalen van knelpunten bij het proces van implementatie. De resultaten van de workshops en interviews hebben geleid tot suggesties voor verbeterpunten voor het proces van het maken en implementeren van bodembeheerplannen. Tijdens het project hebben we daarbij onderscheid gemaakt in plannen voor grondverzet en plannen voor duurzaam bodembeheer omdat deze inhoudelijk en procesmatig een andere benadering vereisten. Bij de analyse van de resultaten van de interviews en workshops is een krachtenveldanalyse uitgevoerd. Deze had tot doel om in die situaties waar het proces van implementatie niet wilde vlotten, de context van de knelpunten nader te onderzoeken. Bij een dergelijke analyse gaat het niet zozeer om het formuleren van oplossingen, maar om het bepalen van de krachten (interne en externe actoren en factoren) die eventueel oplossingen bevorderen / stimuleren dan wel belemmeren / verhinderen.

Voor het onderdeel Grondstromen zijn de volgende aanbevelingen geformuleerd:

- het maken van een kosten-batenanalyse vóór aanschaf van een BKK en/of BBP. De effectiviteit van een bodembeheerplan is immers per gemeente verschillend. Dit is onder meer afhankelijk van de hoeveelheid grondverzet (nu of in de toekomst).
- het opstellen van een plan voor de implementatieplan en hierin de doelstellingen en het ambitieniveau (bij voorkeur SMART maken) opnemen. Een gemeente kan zich de vraag stellen wat zij willen bereiken met het bodembeheerplan. Dat kan bijvoorbeeld een reductie van kosten zijn, maar ook een betere controle en handhaving op de grondstromen. Het aangeven van taken en verantwoordelijkheden (en het naleven daarvan) is daarbij nodig, met daarbij eveneens een borging voor de toekomst.
- afhankelijk van de beoogde doelen en op welk onderdeel het zwaartepunt komt te liggen (duurzaam bodembeheer of grondstromen), bevelen wij aan om aan het begin van het implementatietraject een afweging te maken om de implementatie door bijvoorbeeld 'bodem' of 'ruimtelijke ordening' te laten oppakken.
- laat de wijze van implementatie zoveel mogelijk aansluiten bij bestaande werkprocessen, zoals bijvoorbeeld die van het Bouwstoffenbesluit. Omdat dit al sinds 1999 van kracht is, is de organisatie hierop al aangepast.
- besteed tijdens de implementatie aandacht aan de verschillende belangen van de verschillende afdelingen. Er moet voldoende draagvlak gecreëerd worden. Een goed middel is om de actoren in een vroeg stadium te betrekken bij de implementatie en inspraak te laten hebben op de plannen. Eventuele knelpunten kunnen dan in een vroeg stadium opgelost worden en personen kunnen later aangesproken worden de gemaakte afspraken.
- zorg er voor dat bodeminformatie goed beschikbaar is en helder verwoord is. Op deze wijze wordt de drempel verlaagd voor het verkrijgen van informatie en het werken volgens het bodembeheerplan.
- er is gebleken dat de Bouwstoffencoördinator een belangrijke rol heeft in het succes van de implementatie. Met name een actieve houding werpt zijn vruchten af.

- neem het onderdeel grondverzet structureel op in de werkprocessen. Te denken valt dan onder meer aan het opnemen als onderdeel in checklisten voor projecten en als onderwerp bij o.a. werkoverleg.
- evalueer regelmatig de voortgang van het proces van implementatie. Op deze wijze worden de betrokkenen steeds weer herinnerd aan de voortgang, worden eventuele knelpunten herkend en kan de voortgang op de langere termijn geborgd worden. Op grond van de resultaten van de evaluatie kan dan bijgestuurd worden.
- aanbevolen wordt om 'handhaving' in een vroeg stadium te betrekken bij de implementatie, maar ook bovenstaande knelpunten aandacht te geven en op te nemen in het handhavings-programma.

Voor het deel Duurzaam bodembeheer zijn de volgende aanbevelingen geformuleerd:

- wij adviseren de provincie om de Blauwdruk ter zake nader te bekijken en te bezien of de relatie tussen de onderdelen duurzaam bodembeheer en grondstromen verbeterd kan worden, mede in relatie tot de lokale bodemambitie. Hierdoor wordt de gemeente gestimuleerd om zich in hun bodembeheerplan zowel op een tactische uitwerking van duurzaam bodembeheer te richten als op een praktische regeling voor grondverzet. Wij adviseren verder om de uitwerking van de subsidieregeling voor bodembeheerplannen te evalueren. Geconcludeerd wordt dat de regeling een aanleiding is voor zo'n plan maar dat er meer aandacht aan de implementatie besteed moet worden om er een plan van te maken dat ook daadwerkelijk draagvlak heeft/krijgt.
- wij adviseren de gemeenten om de medewerkers van RO en Openbare Werken actief te betrekken bij de voorbereiding, opstelling en vaststelling van een bodembeheerplan, c.q. de verdere uitwerking van een vastgesteld BBP. Dit geldt in overwegende mate ook voor wat betreft de meest direct betrokken externe partijen.
- wij adviseren de provincie en de gemeenten om op bestuurlijk niveau erop toe te zien dat in het bodembeheerplan de positionering van het beleidsveld bodem voldoende scherp wordt neergezet, o.a. ten opzichte van ruimtelijke ordening en openbare werken. Gemeenten kunnen door het expliciet positioneren van het beleidsveld bodem aangeven wat de positie van bodem is in relatie tot andere beleidsvelden (o.a. RO en Openbare werken). De gemeente zal aan moeten geven of zij van mening is dat bodem net als water beschouwd moet worden als mede ordenend principe. College en Raad moet zich explicieter uitspreken over het belang dat zij inzien in duurzaam bodembeheer, b.v. in relatie tot de toepassing van de lagenbenadering en de opzet en inhoud van de milieu- en waterparagraaf.
- wij adviseren de provincie om in hun blauwdruk meer aandacht te schenken aan het concretiseren van (sub)doelen voor de verschillende bodemthema's binnen het duurzaam bodembeheer. Zo zou je b.v. voor archeologie aan kunnen geven hoe de gemeente de verwachtingswaarde wil bezien, b.v. in relatie tot eigen aanvullend onderzoek. Verder zou de gemeente een nadere uitwerking kunnen geven aan de onderzoeksplicht, mede in relatie tot de oppervlakte, de kosten of de verplichte kartering bij graafwerkzaamheden.
- wij adviseren de gemeenten om hun bodembeheerplan actiever te benutten voor een concrete uitwerking van bodembeleid inzake duurzaam bodembeheer, mede in relatie tot RO en wel in de vorm van heldere (sub)doelen alsmede het aangeven van belangrijke uitgangspunten en randvoorwaarden.
- wij adviseren de gemeenten om ruimtelijke plannen zoveel mogelijk via de zogenaamde lagenbenadering op te stellen, waarbij de aspecten water, bodem en natuur een belangrijk onderdeel uitmaken van de landschappelijke onderlegger of ondergrond. Goed, leesbaar kaartmateriaal is hierbij zeer belangrijk. Planologen, landinrichters en stedenbouwkundigen denken nu eenmaal in kaarten en beelden. De inspiratie moet deels

vanuit de genius loci (i.c. de eigenheid van de plek) komen. We concluderen verder dat voor een goede afstemming tussen het ruimtelijk beleid (bodemgebruik) en het bodembeleid (bodemeigenschappen) het nodig is om af te bakenen welke bodeminformatie benut zou moeten worden voor welke planvorm.

- verder adviseren wij de provincie te bezien of zij in haar rol van coördinerende, faciliterende bovenlokale / bovenregionale overheid wat kan betekenen in het beter ordenen en bundelen van bodemkundige informatie. We adviseren de gemeenten om zich niet te beperken tot een overzicht van verschillende bodemthema's, maar helder aan te geven welke bodeminformatie op welke wijze actief benut zou moeten worden in welke soort ruimtelijke plannen. De bodem informatie moet hierbij eenduidig en goed bereikbaar / toegankelijk worden vastgelegd. Een simpele, praktische checklist van benodigde informatie kan al een goed hulpmiddel zijn. Ook moet bij RO helder zijn bij wie welke bodemkundige informatie aanwezig is. Het eigen intranet kan hierbij een hele belangrijke rol vervullen (zie gemeente Veghel). Dit moet up-to-date gehouden worden. Het gaat hierbij zowel om de bereikbaarheid als de toegankelijkheid van de informatie.
- wij adviseren SKB en de provincie om te bezien of er voor een gemeente een pilot uitgevoerd kan worden voor wat betreft de eenduidige, digitale vastlegging van bodemkundige informatie op één kaart, b.v. een bodemkansenkaart (voor duurzaam bodembeheer) als tegenhanger van de bodemkwaliteitskaart (voor grondverzet). Het zou een goede zaak zijn dat deze informatie met de juiste coördinaten direct onder een ruimtelijk verzoek/plan kan worden gehangen. Hierbij is het van groot belang dat de gegevens betrouwbaar zijn in relatie tot het doel en de schaal van de kaart.
- we adviseren de gemeenten om op het strategisch niveau te komen tot een goede programmering van plannen en projecten (per jaar/kwartaal), mede in relatie tot een goede inbreng vanuit milieu (incl. bodem) en water zowel onderzoeksmatig als beleidsmatig. Verder adviseren wij om op het tactisch niveau goede werkafspraken te maken over de gewenste/vereiste organisatie, communicatie en planning van plannen en projecten. Dit alles in relatie tot een goede inbreng vanuit bodem. Zo zou een gemeente moeten vastleggen op welke wijze en in welke mate de (beleids)medewerker milieu / bodem actief betrokken zal worden bij ruimtelijke planvorming.
- we adviseren de gemeenten om de bodemcoördinator en de RO medewerkers / projectleiders actief te laten opereren wat betreft de communicatie over afstemming en samenwerking tussen bodem en RO. We adviseren de gemeenten verder om te gaan werken met een soort van (informele) bodemtoets (in analogie met de watertoets). Dit kan een belangrijk procesmatig hulpmiddel zijn bij het inbrengen van bodemkundige kennis en ervaring in ruimtelijke plannen en projecten. In feite komt het hier op neer dat je de juiste informatie in de juiste fase inbrengt c.q. in laat brengen: 1. oriënteren/informereren, 2. klankborden en 3. adviseren. Probeer dit stappenplan zo eenvoudig mogelijk te houden.

Samenvattend:

De gemeentelijke resultaten voor wat betreft de implementatie van duurzaam bodembeheer zijn op bovenstaande wijze globaal te ordenen onder vier categorieën:

- onduidelijke positionering en prioritering van het beleidsveld bodem
- abstracte formulering van concrete doelen en subdoelen voor duurzaam bodembeheer
- onvoldoende afstemming tussen bodem en RO inhoudelijk (informatie en product)
- onvoldoende afstemming tussen bodem en RO procesmatig (organisatie en communicatie)

Inhoudsopgave

HOOFDSTUK 1	1
INLEIDING	1
1.1 Achtergrond	1
1.2 Probleemstelling en doelstelling	2
1.3 Opzet van het project	2
HOOFDSTUK 2	4
GRONDSTROMENBELEID	4
2.1 Knelpunten op basis van interviews	4
2.2 Start en monitoring implementatie	5
2.2.1 Gemeente Oss	5
2.2.2 Gemeente Veghel	7
2.2.3 Gemeente Grave	10
2.2.4 Gemeente Valkenswaard	12
2.2.5 Gemeente Best	14
2.3 Krachtenveldanalyse	15
2.4 Resultaten bijeenkomsten/interviews implementatie grondstromen	16
HOOFDSTUK 3	18
RESULTATEN ONDERDEEL DUURZAAM BODEMBEHEER	18
3.1 Inleiding	18
3.2 Knelpunten / Aandachtspunten op basis van voorgesprekken	18
3.3 Start en monitoring implementatie	22
3.3.1 Monitoring via methode van werkbijeenkomsten	22
3.3.2 Monitoring via methode van extra interviews	23
3.4 Krachtenveldanalyse	24
3.5 Resultaten bijeenkomsten/interviews implementatie duurzaam bodembeheer	25
HOOFDSTUK 4	30
CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN	30
4.1 Analyse van het project	30
4.2 Conclusies en aanbevelingen onderdeel Grondstromen	32
4.3 Conclusies en aanbevelingen onderdeel duurzaam bodembeheer	35
HOOFDSTUK 5	42
ERVARINGEN PROVINCIE NOORD BRABANT	42
5.1 Project stimulering bodemkwaliteitskaarten en bodembeheerplannen	42
5.2 Bodemkwaliteitskaart landelijk gebied	42
5.3 Verloop van het project	43
5.4 Evaluatie	43
5.5 Conclusie en leerpunten voor de toekomst	43
5.6 Toekomstperspectief voor bodemkwaliteitskaarten	44

HOOFDSTUK 6

46

NAWOORD SYNCERA

46

HOOFDSTUK 1

INLEIDING

Binnen de provincie Noord-Brabant zijn op dit moment verschillende gemeenten bezig met het opstellen van bodembeheerplannen. De meeste gemeenten volgen hierbij de Blauwdruk Bodembeheerplan van de Provincie Noord-Brabant. De Provincie Noord-Brabant heeft er belang bij dat bodembeheerplannen op de juiste wijze worden gebruikt binnen de gemeentelijke organisatie. Geconstateerd wordt echter dat de implementatie niet overal even soepel verloopt. Om er achter te komen welke processen de implementatie beïnvloeden, welke knelpunten hierbij optreden en handvaten te bieden voor een meer resultaatgericht implementatieproces, is gestart met onderhavig project. Van belang is te noemen dat dit project betrekking heeft op de beide onderdelen van de Blauwdruk:

- grondstromen;
- duurzaam bodembeheer.

Het project is uitgevoerd door een consortium dat bestaat uit de provincie Noord-Brabant, Croonen adviseurs en Syncera De Straat (penvoerder). Het project wordt medegefinancierd door de Stichting Kennisontwikkeling en Kennisoverdracht Bodem.

1.1 **Achtergrond**

Duurzaam bodembeheer

De Nota Ruimte, de beleidsbrief Bodem, de Agenda Vitaal Platteland en de Beleidsbrief Ruimtelijke Ordening ondergrond vestigen de aandacht op het belang van Duurzaam Bodembeheer. Het kabinet wil daarmee bevorderen dat gemeenten en provincies bij de ruimtelijke planvorming bewuster omgaan met de eigenschappen van de bodem en de ondergrond. Uiteindelijk heeft dit als doel dat aan gebieden geen functies worden toegekend die daar niet voor geschikt zijn en/of weloverwogen keuzes worden gemaakt voor de ontwikkeling en het beheer in de toekomst. De consequenties van de gemaakte keuzes moeten worden opgenomen in het ruimtelijk plan. Dit voorkomt onnodige verrassingen bij de ontwikkeling of inrichting van een gebied. In deze ruimtelijke bodembeheerplannen wordt de afstemming tussen bodem en de Ruimtelijke Ordening geregeld. In het deel duurzaam bodembeheer van het bodembeheerplan worden de bodemaspecten, waarmee bij ruimtelijke ontwikkelingen conform het provinciale beleid rekening moet worden gehouden, beschreven. Dit gebeurt middels kaartmateriaal en een toelichting op de wet- en regelgeving zoals die voor het betreffende bodemaspect geldt. Door deze bodemaspecten op te nemen in het bodembeheerplan wordt het voor de bodemmedewerker van een gemeente eenvoudiger om in een vroegtijdig stadium informatie aan te leveren ten behoeve van ruimtelijke plannen. Andersom kan de ruimtelijke ordenaar ook zelf de gewenste informatie halen uit het bodembeheerplan.

Intermezzo : Beleidsbrief Bodem en duurzaam bodembeheer

Eind 2003 is de beleidsbrief bodem aangeboden aan het kabinet. Nadrukkelijk wordt gesteld dat het bodembeleid over meer gaat dan alleen bodemsanering. Voortaan zou het gebruik van de bodem leidend moeten zijn. De ambities voor de chemische, fysische en biologische kwaliteit van de grondlaag moeten worden afgestemd op de beoogde functies.

Grondstromenbeleid

In het onderdeel grondstromenbeleid is de gebiedseigen bodemkwaliteit bepaald voor de gemeente en zijn regels opgesteld voor het toepassen van vrijgekomen grond als bodem. Door het maken van bodembeheerplannen en deze ook toe te passen wordt beter rekening gehouden met de lokale (bodem)omstandigheden en worden bodemsanering en grondverzet beter op elkaar afgestemd. In de Beleidsbrief Bodem wordt aangegeven dat de bodemkwaliteitskaart en het bodembeheerplan belangrijke bouwstenen vormen voor het nieuwe systeem voor grondverzet (ontkoppeling van het Bouwstoffenbesluit). Toepassing van het grondstromenbeleid overeenkomstig het bodembeheerplan voorkomt onnodige kosten bij grondverzet. Het alternatief is namelijk dat gewerkt wordt volgens de regels van het Bouwstoffenbesluit (partijkeuring).

1.2 Probleemstelling en doelstelling

De veronderstelling is dat de implementatie van bodembeheerplannen binnen de gemeentelijke organisatie onvoldoende plaatsvindt. Hierdoor worden de plannen niet gebruikt voor het doel waarvoor ze zijn opgesteld. Een van de voorwaarden voor een goede implementatie is dat de bodembeheerplannen niet alleen geïmplementeerd worden in de werkprocessen van uitvoerende afdelingen die zich met het grondstromenbeleid bezighouden, maar ook in de werkprocessen van afdelingen die zich bezig houden met ruimtelijke ordening en ontwikkeling (mits ook het onderdeel duurzaam bodembeheer onderdeel uitmaakt van het bodembeheerplan). Het blijkt voor de “bodem”-afdeling vaak lastig om andere afdelingen (tenslotte moeten zij ermee gaan werken) bekend te maken met de inhoud en gevolgen van het bodembeheerplan.

Doel van dit project is het inzichtelijk maken van de knelpunten die optreden bij het implementeren van en het werken met het bodembeheerplan binnen de gemeentelijke organisatie (achterhalen van de oorzaken waarom bodembeheerplannen onvoldoende gebruikt worden). Op basis van de knelpunten wordt een handreiking gemaakt waarin opgenomen handvaten om het implementatieproces van bodembeheerplannen succesvoller te laten verlopen.

1.3 Opzet van het project

Het project is op de volgende wijze uitgevoerd:

- uitvoeren van interviews met als resultaat een overzicht van ondervonden knelpunten bij implementatie van het plan. Er zijn acht gemeenten geïnterviewd;
- houden van workshops als start van het proces van implementatie bij verschillende gemeenten. Bij vijf gemeenten is een workshop gehouden;
- uitvoeren van een krachtenveldanalyse om erachter welke processen binnen de gemeentelijke organisatie een rol spelen bij implementatie (faal- en succesfactoren);
- bedenken van oplossingsrichtingen en handvatten (benoemen randvoorwaarden) voor een succesvol implementatieproces.

Daarnaast zijn er vier regiobijeenkomsten geweest waar de voorlopige resultaten zijn gepresenteerd. De reacties en opmerkingen die daarbij naar voren kwamen zijn opgenomen in de rapportage.

In hoofdstuk 2 worden de resultaten van het onderdeel Grondstromen beschreven en hoofdstuk 3 de resultaten van het onderdeel Duurzaam Bodembeheer. In hoofdstuk 4 komen

de conclusies en aanbevelingen aan bod. De provincie Noord-Brabant heeft haar eigen ervaringen met de Blauwdruk in hoofdstuk 5 verwoord. Het nawoord van Syncera in hoofdstuk 6 heeft betrekking op aanbevelingen voor de provincie en SKB.

HOOFDSTUK 2

GRONDSTROMENBELEID

In dit hoofdstuk is het resultaat van de interviews weergegeven en zijn de resultaten van de workshops en monitoring opgenomen. Afgesloten is met een beschrijving van de krachtenveldanalyse.

2.1 Knelpunten op basis van interviews

In onderstaande tabel is een overzicht weergegeven van de knelpunten die ambtenaren van de gemeente ondervinden. De knelpunten zijn gerangschikt naar de 2 fasen over de besluitvorming van een bodembeheerplan:

- vóór vaststelling
- na vaststelling

Vorbereidingsfase opstellen bodemkwaliteitskaart en bodembeheerplan

	Knelpunt	Omschrijving
1	Samenwerking	Het initiatief voor het laten opstellen van de bodemkwaliteitskaart en het bodembeheerplan ligt bij de bodemmedewerkers van gemeenten. De partijen/afdelingen die met het bodembeheerplan gaan werken, zoals de uitvoerders, handhavers en ruimtelijke ordenaars zijn vaak niet betrokken bij aanvang van het project en de totstandkoming van het plan.
2	Budgettair	Bij de aanvang van het project (opstellen BKK en BBP) wordt vaak niet nagedacht hoe het beleid intern en extern gecommuniceerd moet worden. Hierdoor is er vaak geen budget beschikbaar om de communicatie na vaststelling van het beleid goed uit te voeren.
3	Budgettair	De aanleiding voor het opstellen van het bodembeheerplan is een kostenbesparing, daarom zijn de meeste bodemplannen gericht op grondverzet. Er wordt onvoldoende rekening gehouden met de kosten die gemaakt worden bij de uitvoering en handhaving van grondverzet na vaststelling van het plan.

Na vaststelling plannen door gemeente

	Knelpunt	Omschrijving
1	Samenwerking	Het implementatietraject start vaak na het vaststellen van de plannen. Betrokken afdelingen hebben dus niet mee kunnen denken bij de totstandkoming van het plan. Hierdoor vindt er discussie plaats over hoe met het plan om te gaan en de (on)mogelijkheden van het bodembeheerplan.
2	Kennisverspreiding	Het implementatietraject is soms erg kort. Zo komt het voor dat in een overleg gemeld wordt dat de gemeente een bodembeheerplan heeft en daar blijft het bij. Er is een groot verschil hoe gemeenten omgaan met de implementatie van het bodembeheerplan, voorbeelden zijn: <ul style="list-style-type: none"> - melden in overleg; - persbericht; - folder; - interne cursus/workshop (soms gecombineerd met het Bouwstoffenbesluit); - voorlichtingsavonden voor externen.
3	Continuïteit	Door reorganisaties/nieuwe medewerkers zijn niet alle betrokkenen op de hoogte van het beleid en maken dus geen gebruik van het bodembeheerplan.
4	Beleid	De Vrijstellingsregeling grondverzet en dus ook het bodembeheerplan is gericht op direct toepassen van grond als bodem. Vaak is dit niet mogelijk omdat op dat moment er geen hergebruiklocatie beschikbaar of bekend is. Onduidelijk is dan wat er wel en niet mag gebeuren met de grond.
5	Beleid	Gemeenten hebben vaak geen depot om grond tijdelijk op te slaan. Hierdoor worden er kosten gemaakt voor het afvoeren van grond en voor de aankoop van grond.

	Knelpunt	Omschrijving
6	Beleid	Uiterlijk 5 dagen voor uitvoering van het grondverzet moet de grondstroom gemeld worden bij de gemeente. Hierdoor is er erg weinig tijd om toepassingslocaties te vinden voor de grond (binnen gemeentelijke organisatie).
7	Derden	Ontvangers van grond (zoals grondbank) eisen vaak toch een partijkeuring.
8	Beleid	Particulieren kunnen vaak nergens heen met de kleine partijen, hierdoor ontstaat 'zwerfgrond'.
9	Beleid	Als grond direct toegepast kan worden is er geen bewijslast nodig (grond moet wel onverdacht zijn voor bodemverontreiniging). Als grond verbeterd/bewerkt wordt, bijvoorbeeld door er het puin uit te zeven, valt de grond niet meer onder de Vrijstellingsregeling grondverzet maar onder het Bouwstoffenbesluit. Dit betekent dat als de grond weer toegepast moet worden er eerst een partijkeuring uitgevoerd moet worden.
10	Beleid	Als omliggende gemeenten geen bodembeheerplan hebben of niet of onvoldoende handhaven op grondverzet, is het erg lastig dit binnen de eigen gemeente goed op poten te krijgen
11	Toezicht en handhaving	De belangrijkste aanleiding voor het opstellen van het bodembeheerplan was het besparen van kosten. Veel gemeenten hebben momenteel weinig budget om de handhaving van grondstromen goed op poten te zetten. Hierdoor blijft dit (deels) achterwege en komen er ook geen of weinig meldingen binnen.
12	Beleid	Bij niet alle gemeente worden meldingen geregistreerd.
13	Toezicht en handhaving	De handhaving (vervolg) van grondstromen blijkt erg lastig te zijn. Handhavers zijn niet altijd goed op de hoogte van de mogelijkheden die ze hebben en de bewijsvoering van de kwaliteit van de grond is erg lastig.

Samengevat kan gesteld worden dat de belangrijkste knelpunten in de voorbereidingsfase van de bodemkwaliteitskaart en het bodembeheerplan zijn dat er te weinig samenwerking is met en daarmee te weinig draagvlak ontstaat bij de afdelingen die met het plan moeten gaan werken en er te weinig rekening wordt gehouden met toekomstige kosten (uitvoering van het plan).

De belangrijkste knelpunten na het vaststellen van de bodemkwaliteitskaart en het bodembeheerplan betreffen de interne samenwerking, de kennisverspreiding en continuïteit ervan binnen de organisatie, duidelijkheid wat betreft het beleid en als laatste toezicht en handhaving op de uitvoering.

2.2 Start en monitoring implementatie

2.2.1 Gemeente Oss

Algemene gegevens gemeente Oss

Onderdeel	Toelichting
Aantal inwoners	circa 76.000
Oppervlak	circa 103 km ²
Kernen	Oss en vijftien kleinere plaatsen
Ontwikkeling en grondverzet	industriële bedrijvigheid rond Oss, enkele grootschalige ontwikkellocaties, grondverzet
Globale bodemkwaliteit	buitengebied is schoon, de kern van Oss is licht verontreinigd met zink en lood

Bodembeheerplan gemeente Oss

Het bodembeheerplan en de bodemkwaliteitskaart zijn op 20 december 2005 vastgesteld. Het bodembeheerplan is opgesteld volgens de Blauwdruk van de provincie Noord-Brabant en omvat het onderdeel Grondstromen. Het onderdeel Duurzaam bodembeheer is niet opgenomen in het bodembeheerplan. Wegbermen zijn wel opgenomen in het bodembeheerplan.

Organisatie gemeente Oss

De gemeentelijke organisatie bestaat uit drie diensten.

Dienst	Afdeling	Taken
Dienst Publiekszaken	Bouwen en Milieu	Controle en Handhaving
Dienst Gemeentebedrijven	Ingenieursbureau	Grondverzet in bestekken en planfase projecten
	Beheer Openbare Ruimte	Grondverzet in beleid en bij onderhoud
	Vastgoed	Bodem bij aan- en verkoop
Dienst Stadsbeleid	Ruimtelijke Ordening	Bodem en grondverzet in bestemmingsplannen en ontwikkelingsplannen

Implementatie gemeente Oss

Het Bouwstoffenbesluit is middels de beleidsnota Bouwstoffenbesluit reeds op 23 december 2003 vastgesteld. Dit is destijds eveneens geïmplementeerd binnen de gemeente.

In 2004 is gestart met actualiseren van de bodemkwaliteitskaart en het opzetten van het bodembeheerplan. Het bodembeheerplan is geïnitieerd vanuit bodem. Het concept bodembeheerplan is overlegd aan de andere betrokken afdelingen en de opmerkingen zijn verwerkt. Op 20 oktober 2005 is een workshop gehouden, waarbij het gemeentelijke beleid werd gepresenteerd. In de workshop is het gemeentelijke beleid inzake de Vrijstellingsregeling grondverzet toegelicht en is een case behandeld (op uitvoeringsniveau). Door de aanwezigheid van de verschillende actoren (van verschillende clusters) en met behulp van de case kwamen verschillende knelpunten naar voren. Hieronder zijn de knelpunten gerangschikt naar verschillende organisatieniveaus. Daarnaast zijn de oplossingen aangegeven hoe daarmee omgegaan wordt:

	Knelpunt	Omschrijving
1	Hoe wordt omgegaan met kleine partijen (<50 m ³), die bijvoorbeeld vrijkomen bij groenstroken en wegbermen	Er is weinig zicht op. Kleine partijen worden afgevoerd naar een grondbank, conform Bouwstoffenbesluit
2	Er is geen gronddepot waar grond tijdelijk kan worden opgeslagen.	Er zijn plannen voor een gronddepot, echter de haalbaarheid wordt betwijfeld. Er is nog geen uitsluitsel hierover. Thans is het zo dat in voortraject (besteksfase) gekeken wordt of vrijkomende grond binnen gemeente hergebruikt kan worden. Als tweede optie wordt bekeken of de grond wordt aangeboden aan een grondbank.
3	De definitie van een werk is onduidelijk, met name indien er sprake is van een aanvulling of ophoging. Vraag is wanneer er sprake is van bodem en wanneer van een werk.	De vragen hierover worden binnen de afdeling zelf opgelost (BOR), of komen bij de bouwstoffencoördinator terecht.
4	Wat zijn de mogelijkheden voor een handhaver als ze een vrachtwagen aanhouden	Vragen om papieren, indien niet in orde dan handhaven
5	Er is behoefte aan overzichtelijke en praktische informatie over wanneer gemeld moet worden, etc.	Wordt nu intern binnen de afdelingen opgelost. De gemeente is voornemens praktische informatie ter beschikking te stellen.

Na vaststelling van het bodembeheerplan (20 december 2005) zijn er geen bijeenkomsten meer georganiseerd. In principe zijn deze ook niet meer gepland.

Monitoring gemeente Oss

In maart 2006 heeft er een interview plaats gevonden van de bouwstoffencoördinator en collega's van ruimtelijke ordening en handhaving.

Daaruit blijkt dat de structuur van het bodembeheerplan is opgezet binnen de gemeente. Dat volgt in principe de structuur van het Bouwstoffenbesluit. De kennis en gebruik van de bodemkwaliteitskaart en het bodembeheerplan is beperkt tot het ingenieursbureau en handhaving. Andere betrokken afdelingen maken (nagenoeg) geen gebruik van het bodembeheerplan of de bodemkwaliteitskaart. Wel wordt er standaard een bodemtoets uitgevoerd bij Grondzaken en RO, maar het aankaarten van bodemproblematiek gebeurt soms pas in een late fase maar leidt niet tot problemen of tijdsdruk. Bij het ingenieursbureau wordt overigens wel al standaard een overweging gemaakt over de te verwachten grondstromen. Dat is echter niet nieuw.

Er komen geen meldingen binnen in kader van de vrijstellingsregeling. In kader van het Bouwstoffenbesluit worden komen er jaarlijks circa 10 meldingen binnen. Er gaat een project aankomen waarbij de Vrijstellingsregeling van toepassing is. De vrijkomende grond bij wegbermen wordt door BOR opgepakt. Meestal wordt dat opgebult, de kwaliteit vastgesteld en bekeken wat de mogelijkheden van hergebruik zijn.

Handhaving vindt plaats en is ingebed in het werkproces. Tijdens handhaving wordt er tegen een groot aantal misstanden aangelopen die optreden bij de werken. Er wordt dan bestuursrechtelijk opgetreden. Het idee leeft dat niet alle misstanden gesignaleerd worden.

Resumé gemeente Oss

- de structuur is opgezet binnen de organisatie en loopt parallel met die van het Bouwstoffenbesluit;
- wat betreft BKK/BBP is de kennis en het gebruik ervan beperkt tot het Ingenieursbureau en Handhaving. De andere betrokken afdelingen maken er nagenoeg geen gebruik van. Hoewel in een vroeg stadium bij de planvorming een bodemtoets wordt uitgevoerd (door RO of Vastgoed in opdracht van de afdeling Ingenieursbureau), komt verder afhandeling hiervan erg laat bij het ingenieursbureau. In sommige gevallen wordt pas in een latere fase gevraagd naar een bodemadvies;
- in het veld zijn onduidelijkheden over de praktische invulling van het beleid;
- algemeen is het idee dat het BBP onvoldoende wordt benut voor grondverzet.

2.2.2 Gemeente Veghel

Algemene gegevens gemeente Veghel

Onderdeel	Toelichting
Aantal inwoners	circa 36.800
Oppervlak	circa 79 km ²
Kernen	Veghel en zeven kleinere plaatsen
Ontwikkeling en grondverzet	aantal kleinere ontwikkellocaties, beperkt grondverzet
Globale bodemkwaliteit	gehele grondgebied is schoon

Bodembeheerplan gemeente Veghel

Het bodembeheerplan en de bodemkwaliteitskaart zijn op 18 oktober 2005 vastgesteld. Het bodembeheerplan is opgesteld volgens de Blauwdruk van de provincie Noord-Brabant en omvat de onderdelen Duurzaam Bodembeheer en het onderdeel Grondstromen. Wegbermen zijn niet opgenomen in het bodembeheerplan

Organisatie gemeente Veghel

De gemeentelijke organisatie is opgebouwd uit zes afdelingen, die onderverdeeld zijn in clusters. In het kader van het onderdeel Grondstromen worden verschillende taken en verantwoordelijkheden onderkend. De onderverdeling voor taken zijn in de onderstaande tabel weergegeven.

Afdeling	Betrokken Clusters	Raakvlakken
Afdeling Ruimtelijke en economische ontwikkelingen	Ingenieurbureau	Grondverzet in bestekken en planfase projecten
	Ruimte	Bodem en grondverzet in bestemmingsplannen en ontwikkelingsplannen
	Duurzame Ontwikkeling	Bodem en grondverzet in projecten duurzame ontwikkeling
	Economie	Bodem bij aan- en verkoop
Afdeling Beheer Openbare Ruimte	Beheer en operationeel beleid	Grondverzet in beleid
	Centrale Taken	Grondverzet bij onderhoud
	Oost	
	West	
Afdeling Bouwen en Milieu	Bouwen	-
	Milieu	Controle en Handhaving

Implementatie gemeente Veghel

Sinds midden jaren negentig wordt actief aandacht besteed aan bodem en grondstromen. Het implementeren van het Bouwstoffenbesluit en later het bodembeheerplan was meer een formaliteit dan een nieuwe manier van werken. In 1995 had de gemeente een gronddepot. De eerste bodemkwaliteitskaart is opgesteld in 2005.

Het Bouwstoffenbesluit is middels een beleidsnota Implementatie Bouwstoffenbesluit op 10 november 2000 vastgesteld. Het Bouwstoffenbesluit is destijds geïmplementeerd in de gemeente. De Vrijstellingsregeling grondverzet van het bodembeheerplan is daar een aanvulling op en volgt de organisatielijnen van het Bouwstoffenbesluit.

In mei 2005 is gestart met actualiseren van de bodemkwaliteitskaart en het opzetten van het bodembeheerplan. Het bodembeheerplan is geïnitieerd door bodem. In het traject voor vaststelling is ruggespraak gehouden met contactpersonen binnen de andere clusters voor hun inbreng. Zover de inbreng werd aangegeven, is deze opgenomen in het bodembeheerplan. Een overweging om te werken met het consulteren van contactpersonen was dat met het volgen van de Blauwdruk en het inschakelen van een ervaren adviseur een voldoende betrouwbaar plan zou opgesteld worden, dat voldoende draagvlak zou kunnen krijgen binnen de gemeente. Daarbij speelt ook mee dat al langere tijd bodem (en grondstromen) een item is in de werkprocessen. Na vaststelling van het bodembeheerplan (18 oktober 2005) zijn de betrokken clusters geïnformeerd en actief betrokken bij de verdere uitvoering ervan. Op 29 november 2005 is daartoe een workshop gehouden. In de workshop is het gemeentelijke beleid inzake de Vrijstellingsregeling grondverzet toegelicht en is een case behandeld (op uitvoeringsniveau). Door de aanwezigheid van de verschillende actoren (van verschillende clusters) en met behulp van de case kwamen verschillende knelpunten naar voren. Hieronder zijn de knelpunten gerangschikt naar verschillende niveaus binnen de organisatie. Daarnaast zijn de oplossingen aangegeven hoe daarmee omgegaan wordt:

	Knelpunt	Omschrijving
1	Er is onduidelijkheid over hoe omgegaan wordt met grondstromen van en naar de omringende gemeenten. Dit is niet opgenomen in het bodembeheerplan.	Vooralsnog wordt grond afgevoerd via de aannemer en dus met behulp van partijbemonsteringen volgens het Bouwstoffenbesluit.
2	Opnemen van grondstromen gebeurt in late fase van het planproces. Daar zou in een eerdere fase over nagedacht kunnen worden.	Is een bewustwordingsproces. Tijdens de monitoring blijkt dat dit steeds beter gaat
3	Hoe wordt omgegaan met grondstromen die vrijkomen vanuit groenstroken en wegbermen. Deze zijn niet opgenomen in het bodembeheerplan en volgen derhalve het Bouwstoffenbesluit.	Afvoer gaat via de milieustraat
4	De definitie van een werk is onduidelijk. Vraag is wanneer er sprake is van bodem en wanneer van een werk.	Blijft onduidelijk. Tevoren wordt uitsluitel gevraagd bij de bouwstoffencoördinator.
5	Er is geen gronddepot waar grond tijdelijk kan worden opgeslagen. Onduidelijk is hoe omgegaan moet worden met de afstemming van vrijkomende grond en toe te passen grondwerken.	Dit blijft een probleem. In de praktijk komt het er op neer dat afstemming van de grondstromen lastig is wat betreft het vrijkomen en het beschikbaar zijn van een grondwerk. Gevolg is dat er toch een partijkeuring volgens het Bouwstoffenbesluit worden gedaan en de grond aan de aannemer wordt overgedragen. Daarnaast is de gemeente niet voornemens een gronddepot aan te leggen.
6	Er is meer behoefte aan bekendheid met de bodemkwaliteitskaarten en bodembeheerplan.	Stukken staan op intranet. Echter, de clusters Ruimte en Duurzaam Ontwikkeling vragen de bouwstoffencoördinator persoonlijk om advies. Deze levert de meest actuele informatie en het kost relatief weinig tijd.

Monitoring gemeente Veghel

In maart 2006 heeft er een interview plaatsgevonden van de bouwstoffencoördinator. Daarbij werd aangegeven dat er binnen de gemeente recentelijk (begin maart 2006) een evaluatie is gehouden met de betrokken clusters. Het benaderen van de betrokkenen werd afgeraden, derhalve is gebruik gemaakt van de ervaringen die zijn opgedaan tijdens de workshop. Samengevat kan het volgende worden aangegeven:

De organisatie is zich bewust van het belang van het goed regelen van de grondstromen. Er zijn geen (grote) problemen met betrekking tot de organisatie en het aandachtspunt grondstromen. De kennis is voldoende beschikbaar binnen de gemeente, of men weet waar men terecht kan. De stukken zijn beschikbaar op intranet. Indien noodzakelijk vindt er terugkoppeling plaats met de bouwstoffencoördinator over relevante informatie.

De bodemkwaliteitskaart wordt als minder nuttig ervaren. Zowel bij ruimtelijke ordening als bij openbare werken. De informatie wordt als te algemeen beschouwd of als onvoldoende relevant voor het planproces. Bij de uitvoerende clusters (beheer openbare ruimten, ingenieursbureau en milieu) wordt dat ook zo ervaren. De reden is dat de bodemkwaliteit over het algemeen geen bepalende factor is in het planproces. In latere fasen van het proces komt dit aan de orde maar is er geen sprake van problemen. In principe is er sprake van schone, hooguit licht verontreinigde grond, en wordt het risico voor het schuiven met bodemverontreinigingen niet zo groot ervaren. Op uitvoeringsniveau wordt vaak voor een praktische uitvoering gekozen en dat betekent dat grond vervalt aan de aannemer.

Wat betreft het opzetten van een gronddepot is er een werkgroep ingesteld geweest om de haalbaarheid van een gronddepot te onderzoeken. Dit bleek niet haalbaar te zijn. De belangrijkste redenen waren:

- geen geschikte locatie. De mogelijke locaties voldeden niet wat betreft ligging, omgeving of grondprijs.

- financieel niet rond te krijgen. De grote van de grondstromen is niet voldoende. Grotere projecten hebben een gesloten grondbalans, hoofdzakelijk dus kleinere partijen via het gronddepot. Samenwerking met de gemeente Uden was wel rendabel, maar die haakte echter af.

Er komen circa 9 -10 meldingen binnen in kader van het Bouwstoffenbesluit, waarvan 2-3 meldingen in kader van de Vrijstellingsregeling. Handhaving vindt plaats en is ingebed in het werkproces. Tijdens handhaving wordt er tegen misstanden aangelopen die optreden bij de werken. Er wordt dan bestuursrechtelijk opgetreden.

Resumé gemeente Veghel

- de structuur is opgezet binnen de organisatie en loopt parallel met die van het Bouwstoffenbesluit. Dit loopt goed, er zijn geen knelpunten wat betreft de organisatie.
- bij de uitvoering loopt men tegen het knelpunt aan dat er geen gronddepot aanwezig is met als gevolg dat het grondverzet in kader van de Vrijstellingsregeling niet goed uitvoerbaar is.
- algemeen is het idee dat de implementatie goed is maar dat het BBP onvoldoende wordt benut voor grondverzet. Voor duurzaam bodembeheer is levert het wel nuttige informatie op.

2.2.3 Gemeente Grave

Algemene gegevens gemeente Grave

Onderdeel	Toelichting
Aantal inwoners	circa 12.800
Oppervlak	circa 28 km ²
Kernen	Grave en drie kleinere plaatsen, rest is buitengebied
Ontwikkeling en grondverzet	kleinschalige ontwikkellocaties, beperkt grondverzet
Globale bodemkwaliteit	bodem is schoon, met uitzondering van het centrum van Grave en een kazernegebied. Deze zijn licht verontreinigd

Bodembeheerplan gemeente Grave

Het bodembeheerplan en de bodemkwaliteitskaart zijn nog niet vastgesteld. De verwachting is dat vaststelling medio 2006 zal gaan plaatsvinden. Het bodembeheerplan is opgesteld volgens de Blauwdruk van de provincie Noord-Brabant en omvat de onderdelen Duurzaam Bodembeheer en het onderdeel Grondstromen. Wegbermen zijn uitgesloten van de bodemkwaliteitskaart.

Organisatie gemeente Grave

De gemeentelijke organisatie is opgebouwd uit vier afdelingen, die onderverdeeld zijn in clusters. In het kader van het onderdeel Grondstromen worden verschillende taken en verantwoordelijkheden onderkend. De onderverdeling voor taken zijn in de onderstaande tabel weergegeven.

Afdeling	Betrokken Clusters	Raakvlakken
Afdeling Ruimte en Wonen	Ruimtelijke Ontwikkeling	Bodem en grondverzet in bestemmingsplannen en ontwikkelingsplannen
	Civiele Techniek en Cultuurtechniek	Grondverzet in bestekken en planfase projecten
	Milieu	Controle
	Beheer Milieu Buiten	Grondverzet in beleid en bij onderhoud
	Projectbureau	Bodem ontwikkeling, bij aan- en verkoop
Afdeling veiligheid en Handhaving	Handhaving	Handhaving

Implementatie gemeente Grave

Begin 2003 is gestart met het opzetten van de bodemkwaliteitskaart en bodembeheerplan. Het Bouwstoffenbesluit is vastgelegd in het Werkdocument Bouwstoffen die nog niet is vastgesteld. Het werkdocument alsmede het bodembeheer-plan zullen gezamenlijk worden vastgesteld. Het bodembeheerplan is geïnitieerd door bodem.

Voor de implementatie is een implementatieplan opgesteld door de regionale milieudienst. Er zijn verschillende bijeenkomsten geweest waarbij de betrokken afdelingen aanwezig zijn geweest. Op 13 oktober 2004 is een workshop gehouden. In de workshop is het gemeentelijke beleid inzake de Vrijstellingsregeling grondverzet toegelicht en is een case behandeld (op uitvoeringsniveau). Door de aanwezigheid van de verschillende actoren (van verschillende clusters) en met behulp van de case kwamen verschillende knelpunten naar voren. Hieronder zijn de knelpunten gerangschikt naar verschillende organisatieniveaus. Daarnaast zijn de oplossingen aangegeven hoe daarmee omgegaan wordt:

	Knelpunt	Omschrijving
1	Er is geen gronddepot waar grond tijdelijk kan worden opgeslagen. Onduidelijk is hoe omgegaan moet worden met de afstemming van vrijkomende grond en toe te passen grondwerken.	Dit is een probleem. In de praktijk komt het er op neer dat afstemming van de grondstromen lastig is wat betreft het vrijkomen en het beschikbaar zijn van een grondwerk. Overtollige grond wordt gekeurd en overgedragen aan de aannemer.
2	Boven water krijgen van de bewijslast is lastig bij derden. Kost veel tijd.	Wordt nu niet veel gedaan
3	Koppelen bewijslast aan partijen. Onduidelijk is op welke partijen de bewijslast betrekking heeft.	Inzicht in de grondstromen gebeurt op basis van interne communicatie en ervaring, niet op basis van meldingen

Sinds de workshop in 2004 zijn er geen bijeenkomsten meer geweest. In verband met tijdsdruk (en prioriteit) en vanwege het afstemmen op een ontwikkelingslocatie (Wisseveld), vindt de vaststelling pas nu plaats.

Monitoring gemeente Grave

In maart 2006 heeft er een interview plaatsgevonden van de bouwstoffencoördinator en collega's van vergunningverlening, handhaving, ruimtelijke ordening en openbare werken. Samengevat kan het volgende worden aangegeven:

De bodemkwaliteitskaart en het bodembeheerplan zijn onvoldoende bekend binnen de organisatie. Daarnaast wordt de implementatie in de organisatie en de materie als complex ervaren. De bodemkwaliteitskaart en het bodembeheerplan worden als middel gezien om het grondverzet makkelijker te maken zodat beter aan de regels wordt voldaan. Op dit moment worden de regels teveel genegeerd. Bij Ruimtelijke Ordening wordt standaard een bodemtoets uitgevoerd, bij openbare werken wordt dat niet standaard gedaan en komt pas in een latere fase de bodemproblematiek aan de orde.

Per jaar komen er ongeveer 5 meldingen binnen in kader van het Bouwstoffenbesluit. Dat betreft alleen eigen werken. Daarnaast wordt er veel rondgereden met grond, zonder dat daar goed zicht op is. Een gronddepot is er niet, de haalbaarheid daarvan wordt betwijfeld (gezien het geringe aanbod). Samenwerking met andere gemeenten is bekeken, maar wordt niet haalbaar geacht.

Handhaving niet structureel uitgevoerd, er is geen zicht op de grondstromen. Bij werken derden wordt een praktische werkwijze gehanteerd.

Resumé gemeente Grave

- de structuur moet nog beter worden opgezet, bodemkwaliteitskaart en bodembeheerplan zijn nog niet vastgesteld.
- binnen de organisatie leeft de bodemkwaliteitskaart en bodembeheerplan nog onvoldoende. Medewerkers zien de voordelen er niet van in. Er is onvoldoende draagvlak.
- bij de uitvoering loopt men tegen het knelpunt aan dat er:
  - * geen gronddepot aanwezig is met als gevolg dat het grondverzet in kader van de Vrijstellingsregeling niet goed uitvoerbaar is.
  - * Bewijslast lastig te verkrijgen is
  - * Koppeling grondstromen aan rapporten niet goed mogelijk is

2.2.4 Gemeente Valkenswaard

Algemene gegevens gemeente Valkenswaard

Onderdeel	Toelichting
Aantal inwoners	circa 30.800
Oppervlak	circa 56,5 km ²
Kernen	Valkenswaard en twee kleinere plaatsen, rest buitengebied
Ontwikkeling en grondverzet	Aantal kleinere ontwikkellocaties, beperkt grondverzet
Globale bodemkwaliteit	De buitengebieden zijn schoon, de kern van Valkenswaard is licht verontreinigd, het overstromingsgebied van de Dommel is matig verontreinigd

Bodembeheerplan gemeente Valkenswaard

Het bodembeheerplan en de bodemkwaliteitskaart zijn nog niet vastgesteld. De verwachting is dat dit in mei 2006 wordt vastgesteld. Het bodembeheerplan is opgesteld volgens de Blauwdruk van de provincie Noord-Brabant en omvat de onderdelen Duurzaam Bodembeheer en het onderdeel Grondstromen. Wegbermen zijn niet opgenomen in het bodembeheerplan.

Zinkassen, aanwezig in wegen en paden, worden apart beschouwd in het bodembeheerplan. Voor het verwijderen van zinkassen zijn terugsaneerwaarden vastgesteld. Het bodembeheerplan sluit aan bij Actief Bodembeheer De Kempen. In het bodembeheerplan is een onderdeel opgenomen over hoe om te gaan met bodemvreemd materiaal in grond.

Organisatie gemeente Valkenswaard

De gemeentelijke organisatie is opgebouwd uit verschillende diensten. In het kader van het onderdeel Grondstromen worden verschillende taken en verantwoordelijkheden onderkend. De onderverdeling voor taken zijn in de onderstaande tabel weergegeven.

Afdelingen	Betrokken Clusters	Raakvlakken
Wijk en Welzijn	Beheer Openbare Ruimten	Grondverzet bij onderhoud
Beleid en Ontwikkeling	Ruimtelijke Ordening	Bodem en grondverzet in bestemmingsplannen en ontwikkelingsplannen
Beheer Grondgebied	Realisatie	Grondzaken, realisatie, groenvoorziening. Grondverzet in bestekken, planfase projecten, bij aan- en verkoop
	Vergunningverlening en handhaving	Handhaving

Implementatie gemeente Valkenswaard

In 2003 heeft de gemeente haar bodeminformatie gedigitaliseerd. Vervolgens is in 2004 gestart met het opstellen van een bodemkwaliteitskaart en bodembeheerplan.

In samenwerking met een extern adviseur is de bodemkwaliteitskaart opgezet met bodem, ICT en ruimtelijke ordening. Op 28 september 2004 is een workshop gehouden. In de workshop is het gemeentelijke beleid inzake de Vrijstellingsregeling grondverzet toegelicht en is door middel van een aantal stellingen het bodembeheerplan behandeld (op uitvoeringsniveau). Door de aanwezigheid van de verschillende actoren (van verschillende clusters, wethouder milieu en afdelingshoofden) en met behulp van stellingen kwamen verschillende knelpunten naar voren. Hieronder zijn de knelpunten gerangschikt naar verschillende organisatieniveaus. Daarnaast zijn de oplossingen aangegeven hoe daarmee omgegaan wordt:

	Knelpunt	Omschrijving
1	Hoe wordt omgegaan met kleine partijen grond, bijvoorbeeld afkomstig van de wegbermen of particulieren. Er is geen gronddepot waar grond tijdelijk kan worden opgeslagen.	In de praktijk komt het er op neer dat afstemming van de grondstromen lastig is wat betreft het vrijkomen en het beschikbaar zijn van een grondwerk. Overtollige grond wordt gekeurd en overgedragen aan de aannemer. Dat staat ook vermeld in het bodembeheerplan. Er is geen zicht op de kleine partijen van Groenvoorziening.
2	Bewijslast lastig te vergaren	Wordt bij de aannemer opgevraagd, kost echter veel tijd.
3	Hoe wordt omgegaan met bodemvreemd materiaal in de bodem	In het bodembeheerplan is hiervoor een paragraaf opgenomen. De intentie is om geen bodemvreemd materiaal voor hergebruik toe te laten (zeven). Dat wordt met name gehanteerd bij eigen projecten. Bij derden wordt daar praktisch mee omgegaan.

Naar aanleiding van de bevindingen tijdens de workshop is het bodembeheerplan aangepast. De betreffende knelpunten zijn toegevoegd aan het bodembeheerplan.

Monitoring gemeente Valkenswaard

In maart 2006 heeft er een interview plaatsgevonden van de bouwstoffencoördinator en enkele collega's van handhaving en leefomgeving. Samengevat kan het volgende worden aangegeven:

- sinds de start van de implementatie zijn er twee bijeenkomsten geweest met de betrokken afdelingen. Bewustwording met betrekking tot grondstromen is zeker merkbaar en het resultaat is dat de bodemkwaliteitskaart en bodembeheerplan een aandachtspunt is (van RO en OW), ook bij teamleiders). Tevens zijn de stukken via intranet beschikbaar gesteld. De gemeente is actief bezig met grondverzet en intern wordt goed samengewerkt. Regels worden niet altijd consequent nageleefd.
- de lange duur van start tot vaststelling is te wijten aan lange beoordelingsduur bij provincie en planning van de gemeente. Er liep een project waar prioriteit aan gegeven is.
- verder werd aangegeven dat straBis niet actueel is. Het regelmatig actualiseren ervan wordt als nuttig ervaren.
- een gronddepot wordt niet aangelegd. Dit wordt niet als knelpunt ervaren. Partijen vallen aan de aannemer (met AP04 partijkeuring). Bij grotere ontwikkelingsprojecten is bodemkwaliteitskaart zinvol.
- er komen geen meldingen binnen. Als reden wordt aangegeven dat dit te complex is. Een oplossing zou zijn om meldingen te koppelen aan de bouwvergunningaanvraag. Er ontstaat dan een handhavingprogramma. Dit wordt echter bij de gemeente niet gedaan vanwege tijdsgebrek en samenwerking Vergunningen.

- binnen de projecten wordt toezicht gehouden op de grondstromen. Handhaving houdt geen structureel toezicht op grondstromen. Reden daarvoor is gebrek aan capaciteit, de prioriteit ligt bij andere handhavingstaken. Wel wordt goed gehandhaafd op de 'handhavingsdagen', 3-4 per jaar (samen met politie). Er worden geen grote afwijkende zaken aangetroffen tijdens de handhaving, meeste is in orde. Handhaving kleine partijen (van particulieren) is lastig.

Resumé gemeente Valkenswaard

- de structuur is grotendeels opgezet, BKK/BBP is nog niet vastgesteld.
- binnen de organisatie leeft het BKK/BBP bij verschillende teams voldoende, dat moet echter wel onder de aandacht blijven. Handhaving doet structureel weinig met handhaving.
- BBP loopt parallel met het Bsb.
- bij de uitvoering loopt men tegen het knelpunt aan dat er:
  - * Bewijslast lastig te verkrijgen is
  - * Handhaving kleine partijen van particulieren

2.2.5 Gemeente Best

Algemene gegevens Best

Onderdeel	Toelichting
Aantal inwoners	circa 28.900
Oppervlak	circa 35 km ²
Kernen	Best, rest buitengebied
Ontwikkeling en grondverzet	enkele grootschalige ontwikkellocaties, grondverzet
Globale bodemkwaliteit	De buitengebieden zijn schoon, de kern van Best alsmede de wegbermen zijn licht verontreinigd

Bodembeheerplan gemeente Best

Het bodembeheerplan en de bodemkwaliteitskaart zijn nog niet vastgesteld. De verwachting is dat dit in medio 2006 wordt vastgesteld. Het bodembeheerplan is opgesteld volgens de Blauwdruk van de provincie Noord-Brabant en omvat de onderdelen Duurzaam Bodembeheer en het onderdeel Grondstromen. Wegbermen zijn opgenomen in het bodembeheerplan.

Organisatie gemeente Best

De gemeentelijke organisatie is opgebouwd uit drie sectoren. In het kader van het onderdeel Grondstromen worden verschillende taken en verantwoordelijkheden onderkend. Deze bevinden zich in de sector Ruimte. De onderverdeling voor taken zijn in de onderstaande tabel weergegeven

Sector Ruimte	Betrokken onderdelen	Raakvlakken
Ontwikkeling	-	Bodem en grondverzet in bestemmingsplannen en ontwikkelingsplannen
Realisatie	Ingenieursbureau	Grondverzet in bestekken en planfase projecten en bij onderhoud
	Team vergunningen	Bodem en grondverzet
Beheer	Beheer Openbare Ruimte	Grondverzet in beleid en bij onderhoud
	Handhaving	Handhaving bodem en grondstromen

Implementatie gemeente Best

In april 2003 is een bodemkwaliteitskaart opgesteld. Deze wordt op dit moment geactualiseerd. Het opstellen van het bodembeheerplan is gestart in november 2005. De bodemkwaliteitskaart en bodembeheerplan worden naar verwachting medio 2006 vastgesteld.

Op 20 april 2006 is een workshop gehouden. In de workshop is het gemeentelijke beleid inzake de Vrijstellingsregeling grondverzet toegelicht en is een case behandeld (op uitvoeringsniveau). Door de aanwezigheid van de verschillende actoren (van verschillende clusters) en met behulp van een case kwamen verschillende knelpunten naar voren. Hieronder zijn de knelpunten gerangschikt naar verschillende organisatieniveaus. Daarnaast zijn de oplossingen aangegeven hoe daarmee omgegaan wordt:

	Knelpunt	Omschrijving
1	Er is geen gemeentelijk gronddepot voorhanden. Dit maakt het afstemmen van vrijkomende grond en grondwerken lastig.	Vrijkomende grond wordt afgevoerd naar de aannemer
2	Aannemers schuiven met grond zonder dat er zicht op is. Met name bij grotere projecten (ontwikkelingslocaties) is het overzicht er niet. Er komen geen meldingen binnen.	Wordt niet op gehandhaafd. Mogelijk zijn er afspraken te maken over melden en grondstromen binnen grote projecten. Verder het melden opnemen in bestekken.
3	Handhaving is lastig. Niet te achterhalen is waar vrachtwagens vandaan komen.	In de praktijk is dat moeilijk na te gaan, dit wordt dus ook niet gedaan.

Monitoring gemeente Best

Monitoring heeft niet plaatsgevonden in verband met de korte tijd tussen workshop en afronding project.

2.3 Krachtenveldanalyse

Per gemeente wordt de politieke, bestuurlijke, beleidsmatige en ambtelijke context beschreven, mede in relatie tot de beleidsvorming en beleidsuitvoering van het bodembeheerplan.

De krachtenveldanalyse is uitgevoerd om de context van de knelpunten nader te onderzoeken. Bij een dergelijke analyse gaat het niet zozeer om het formuleren van oplossingen, maar om het bepalen van de krachten (interne en externe actoren en factoren) die eventueel oplossingen bevorderen / stimuleren dan wel belemmeren / verhinderen. Het doel van een krachtenveldanalyse is dan ook het analyseren van bevorderende en belemmerende krachten, die van invloed zijn op het behalen van op verandering gericht beleid, mede in relatie tot de mate van invloed van deze krachten.

Voor de afdeling Milieu van een gemeente is de provincie een bondgenoot als het gaat om subsidie en een coalitiepartner als het gaat om de doorvertaling van de blauwdruk. De regionale milieudienst / het regionale milieubedrijf is eveneens een bondgenoot als het gaat om de opstelling van bodembeheerplannen. De bedrijven en particulieren zijn veelal opposanten of tegenstanders.

Het is vrijwel onmogelijk om alle actoren, belangen en verhoudingen in het krachtenveld rondom het bodembeleid in een alomvattend schema samen te vatten. Het kan zijn dat meewerkende en tegenwerkende krachten elkaar beïnvloeden. In de meeste gevallen is het beter om meer aandacht te besteden aan het ombuigen van de tegenwerkende krachten dan aan het stimuleren van de meewerkende krachten. Dit laatste kan averechts werken.

In bijlage 1 is de verdere uitwerking van de krachtenveld analyse opgenomen.

2.4 Resultaten bijeenkomsten/interviews implementatie grondstromen

De werkbijeenkomsten en de extra interviews hebben de volgende resultaten opgeleverd, mede in relatie tot de geformuleerde knelpunten/aandachtspunten:

Samenvatting geformuleerde **knelpunten / aandachtspunten** vanuit voorgesprekken voor de werkbijeenkomsten:

- Samengevat kan gesteld worden dat de belangrijkste knelpunten in de voorbereidingsfase van de bodemkwaliteitskaart en het bodembeheerplan zijn dat er te weinig samenwerking is met en daarmee te weinig draagvlak ontstaat bij de afdelingen die met het plan moeten gaan werken en er te weinig rekening wordt gehouden met toekomstige kosten (uitvoering van het plan).
- De belangrijkste knelpunten na het vaststellen van de bodemkwaliteitskaart en het bodembeheerplan betreffen de interne samenwerking, de kennisverspreiding en continuïteit ervan binnen de organisatie, duidelijkheid wat betreft het beleid en als laatste toezicht en handhaving op de uitvoering.

Voor vaststelling

- De voorafweging tot het aanschaffen van een bodembeheerplan is over het algemeen weinig kritisch. Tevoren wordt geen afweging gemaakt over de kosten en baten die het bodembeheerplan voor een gemeente kan hebben. Het gevolg kan zijn dat achteraf blijkt dat het bodembeheerplan onvoldoende tot zijn recht komt.
- Samengevat kan gesteld worden dat de belangrijkste knelpunten in de voorbereidingsfase van de bodemkwaliteitskaart en het bodembeheerplan zijn dat er te weinig samenwerking is met en daarmee te weinig draagvlak ontstaat bij de afdelingen die met het plan moeten gaan werken en er te weinig rekening wordt gehouden met toekomstige kosten (uitvoering van het plan).

Na vaststelling

Op basis van de interviews en monitoring worden de volgende resultaten en conclusies afgeleid. Daarnaast is een krachtenveldanalyse uitgevoerd. Op hoofdlijnen blijkt het volgende:

- Over het algemeen blijkt dat met betrekking tot implementatie van het bodembeheerplan het politiek ambitieniveau neutraal is. Bij een enkele gemeente is er in verband met risico's bestuurlijke prioriteit gegeven aan de implementatie en uitvoering van grondstromen. Dat leidde tot een zeer goede uitvoering en controle van grondstromen binnen de gemeente.
- De implementatie is over het algemeen op papier goed geregeld. In de praktijk blijkt dit om verscheidene redenen niet voldoende efficiënt te worden uitgevoerd. Daarbij spelen ambities van verschillende afdelingen een rol.

- Uit de krachtenveldanalyse blijkt dat er verschillen zijn in belangen tussen de afdelingen. Tijd (en prioriteit) en budget is soms een probleem. Het kan zijn dat bijvoorbeeld bij Vergunningverlening het nagaan van meldingen geen prioriteit heeft, waardoor Handhaving geen adequate handhavingsprogramma kan opstellen.
- Samenwerking tussen afdelingen is niet altijd structureel waardoor kennis en afstemming te wensen overlaat. Daarnaast blijkt dat kennis van zaken (op het gebied van bodemkwaliteitskaarten en Bouwstoffenbesluit) soms geconcentreerd is bij enkele personen. Dat geeft een risico's ingeval van reorganisaties en of indien de betreffende personen wegvallen.

Op uitvoeringsniveau komen andere aspecten aan de orde:

- Op uitvoeringsniveau zijn tussen de afdelingen (en personen) verschillen in prioriteit, motivatie en ambitie. Er is verschil tussen afdelingen en personen over de nut en noodzaak om te werken volgens het bodembeheerplan. Capaciteit en prioriteit spelen daarbij een rol. Daarnaast is het zo dat er verschil tussen de verschillende personen verschil is in interpretatie tussen nut en noodzaak.
- Er blijken over het algemeen weinig meldingen van grondverzet binnen te komen. Hierdoor kunnen controle en handhaving niet goed worden opgezet. Het zicht op grondstromen binnen een gemeente ligt op projectniveau. De betrokken personen hebben daarbij wel inzicht in de grondstromen.
- De financiële haalbaarheid van een gronddepot is een discussiepunt. Een gronddepot is een belangrijke factor in het afstemmen van vrijkomende en toe te passen grondstromen. Bij gemeenten waarbij weinig grondverzet plaatsvindt is het de vraag of de kosten opwegen tegen de hoeveelheid grond dat hergebruikt wordt. Als er geen gronddepot voorhanden is, kunnen partijen grond niet tijdelijk worden opgeslagen in afwachting van een toepassingslocatie. De benaderde gemeenten hadden over het algemeen geen gemeentelijke gronddepot. Om het probleem voor afstemming van grondstromen deels op te lossen heeft een aantal gemeenten bij grotere herinrichtingsgebieden een tijdelijk gronddepot opgericht, dat bedoeld is om grondstromen binnen het project af te stemmen.
- Er is weinig tot geen afstemming over grondstromen met buurgemeenten. Dit verkleint de mogelijkheid tot het afstemmen van grondstromen, terwijl dat in het bodembeheerplan wel eenvoudig geregeld kan worden. De oorzaak is dat de focus voor hergebruik toch gericht is op de eigen gemeente.
- Tijdens de uitvoering van projecten wordt vaak gekozen voor een snelle en praktische oplossing, die het Bouwstoffenbesluit volgt. Tijdens de uitvoering van projecten wordt vaker gekeken naar de risico's met betrekking tot verontreinigingen in de grond. Af te voeren partijen grond worden gekeurd volgens het Bouwstoffenbesluit en afgevoerd door de aannemer.

Bij de afdeling Handhaving is er vaak sprake van geen of een lage prioriteit voor handhaven in kader van het Bouwstoffenbesluit. De materie wordt als complex ervaren en het vergaren van bewijslast wordt als lastig ervaren. Door het ontbreken van meldingen kan geen handhavingsprogramma worden opgezet. Het zwaartepunt voor controle komt nu vaak aan het eind van de keten te liggen (bij handhaving).

HOOFDSTUK 3

RESULTATEN ONDERDEEL DUURZAAM BODEMBEHEER

In dit hoofdstuk is het resultaat van de interviews weergegeven en zijn de resultaten van de workshops en monitoring opgenomen. Afgesloten is met een beschrijving van de krachtenveldanalyse.

3.1 Inleiding

Mede vanwege de gekozen methodiek en het aantal betrokken gemeenten is het vooral een kwalitatieve beschrijving en analyse geworden. De helft van de bodembeheerplannen (BBP) worden nog enkel gebruikt voor het onderdeel grondverzet/grondstromen en dus niet voor duurzaam bodembeheer (DBB).

Tussen gemeenten wordt er verschillend omgegaan met duurzaam bodembeheer en de positie van bodem in RO plannen. In dit hoofdstuk wordt een overzicht gegeven van de knelpunten / aandachtspunten in de afstemming tussen bodembeleid en ruimtelijk beleid, mede in relatie tot het duurzaam bodembeheer. Het gaat hierbij onder andere om een adequate bescherming van de draagfunctie, de productiefunctie, de informatiefunctie, de regulatiefunctie en de bergfunctie van de bodem in het kader van het ruimtelijk beleid.

3.2 Knelpunten / Aandachtspunten op basis van voorgesprekken

Vanuit de provinciale blauwdruk geeft de provincie aan dat voor een effectief en efficiënt gebruik van de bodem het nodig is om de beschikbare bodeminformatie in een gemeente goed in kaart te brengen. Door het bodemgebruik goed af te stemmen op de bodemeigenschappen draagt een gemeente bij aan zuinig ruimtegebruik en behoud van bodemkwaliteiten. Voor een eerste beschrijving en analyse van knelpunten is gebruik gemaakt van de bodembeheerplannen van de gemeenten Valkenswaard, Grave, Veghel en Best. Deze gemeenten hebben niet alleen het grondstromenbeleid uitgewerkt, maar ook het beleid inzake duurzaam bodembeheer. Daarnaast zijn er verschillende interviews gehouden met andere gemeenten.

Omschrijving begrip duurzaam bodembeheer

In de bodembeheerplannen van genoemde gemeenten wordt het begrip duurzaam bodembeheer op basis van de definitie uit de blauwdruk nagenoeg hetzelfde omschreven.

De gemeente Valkenswaard verstaat onder duurzaam bodembeheer een zodanig gebruik en beheer van de bodem dat daardoor geen belemmeringen ontstaan voor de huidige en toekomstige vormen van landgebruik, dat er geen risico's ontstaan voor de kwaliteit van watersystemen en dat archeologische en bodemkundige waarden bewaard blijven. De afstemming tussen bodemgebruik en bodemeigenschappen houdt in dat nieuwe ontwikkelingen worden benut om de bodemkwaliteit te verbeteren, dat verontreinigde gebieden worden schoongemaakt en dat schone gebieden zoveel mogelijk worden benut voor functies, die de bodem niet belasten. Men hanteert een checklist voor bodemzaken.

De gemeente Grave hanteert als definitie een zodanig gebruik en beheer van de bodem dat daardoor geen belemmeringen ontstaan voor de huidige en toekomstige vormen van landgebruik, dat er geen risico's ontstaan voor de kwaliteit van watersystemen en dat archeologische en bodemkundige waarden bewaard blijven.

De gemeente Veghel verstaat onder duurzaam bodembeheer een zodanig gebruik en beheer van de bodem dat daardoor geen belemmeringen ontstaan voor de huidige en toekomstige vormen van landgebruik, dat er geen risico's ontstaan voor de kwaliteit van watersystemen en dat archeologische en bodemkundige waarden bewaard blijven. Een goede afstemming tussen bodemgebruik en bodemeigenschappen / bodemkwaliteit is de basis van duurzaam bodembeheer.

De gemeente Best verstaat onder duurzaam bodembeheer een zodanig gebruik en beheer van de bodem dat daardoor geen belemmeringen ontstaan voor de huidige en toekomstige vormen van landgebruik, dat er geen risico's ontstaan voor de kwaliteit van watersystemen en dat archeologische en bodemkundige waarden bewaard blijven. Men wil bij de ontwikkeling van ruimtelijke plannen aansluiten bij de lagenbenadering. De afstemming tussen bodemgebruik en bodemeigenschappen houdt in dat gebieden met een bepaald niveau van bodemverontreiniging worden benut voor functies, die dit verdragen, dat licht verontreinigde gebieden worden schoongemaakt en dat schone gebieden zoveel mogelijk worden benut voor functies, die de bodem niet belasten.

Samenvattend omvat het begrip duurzaam bodembeheer volgens genoemde gemeenten een zodanig gebruik en beheer van de bodem dat deze geen beperkingen oplevert voor het gebruik nu en in de toekomst. Bij duurzaam bodembeheer gaat het erom de bodem zo te gebruiken en te beheren dat deze nu en in de toekomst geen belemmering vormt voor huidige en toekomstige vormen van grondgebruik, geen risico's oplevert voor de kwaliteit van bodem- en watersystemen en bodemkundige waarden zo goed mogelijk bewaard blijven. De meeste omschrijvingen en definities van duurzaam bodembeheer bevatten componenten van deze definitie.

Uitwerking duurzaam bodembeheer

Het begrip duurzaam bodembeheer (DBB) wordt in genoemde gemeenten in hun bodembeheerplan (BBP) als volgt uitgewerkt:

Onderwerp	Valkenswaard	Grave	Veghel	Best
Uitwerking bodembeleid				
Definitie / Doel DBB (wat)	Ja, in intermezzo, geen uitwerking in concrete subdoelen	Ja, in tekst, geen uitwerking in concrete subdoelen	Ja, in tekst, geen uitwerking in concrete subdoelen.	Ja, in tekst, geen uitwerking in concrete subdoelen.
Toepassing DBB (hoe)	Bodemaspecten in vroeg stadium betrekken bij planvorming en planuitvoering	Bodemaspecten in vroeg stadium betrekken bij plannen RO via lagenbenadering	Bodemaspecten in vroeg stadium betrekken bij plannen RO via lagenbenadering	Bodemaspecten in vroeg stadium betrekken bij plannen RO via lagenbenadering
Thema's DBB	Uitwerking begrip in 7 thema's	Uitwerking begrip in 9 thema's	Uitwerking begrip in 8 thema's	Uitwerking begrip in 9 thema's
Procedures thema's	1. beleidsregels nagaan, 2. benoemen voorkeursgebieden, 3. analyseren knelpunten / kansen (kaarten betrekken)	1. beleidsregels nagaan, 2. benoemen voorkeursgebieden, 3. analyseren knelpunten / kansen (kaarten betrekken)	1. beleidsregels nagaan, 2. benoemen voorkeursgebieden, 3. analyseren knelpunten / kansen, (kaarten betrekken) 4. bezien andere ordening specifiek beheer	1. beleidsregels nagaan, 2. benoemen voorkeursgebieden, 3. analyseren knelpunten / kansen (kaarten betrekken)
Uitwerking bodemthema's				
Aardkundige waarden	Ja, paragraaf 5.1	Ja, paragraaf 4.3	N.v.t.	N.v.t.
Geomorfologische waarden	Niet expliciet	Niet expliciet	Neen	Neen
Archeologische waarden	Ja, paragraaf 5.1	Ja, paragraaf 4.3	Ja, paragraaf 3.1	Ja, paragraaf 4.1
Cultuurhistorische waarden	Niet expliciet	Niet expliciet	Niet expliciet	Niet expliciet
Bodemtypen/Bodemsoorten	Niet expliciet	Ja, paragraaf 4.2	Niet expliciet	Niet expliciet
- Grondwatertrappen	Neen	Ja, paragraaf 4.2	Neen	Neen
- Bodemgeschiedenis	Ja, paragraaf 5.3	Neen	Ja, paragraaf 3.4	Ja, paragraaf 4.4
- Uitspoelingsgevoeligheid	Ja, paragraaf 5.3	Ja, paragraaf 4.6	Ja, paragraaf 3.4	Ja, paragraaf 4.4
Lokale bodemverontreiniging	Ja, paragraaf 5.2	Ja, paragraaf 4.4	Ja, paragraaf 3.2	Ja, paragraaf 4.2
Diffuse bodemkwaliteit	Ja, paragraaf 5.2	Ja, paragraaf 4.5	Ja, paragraaf 3.3	Ja, paragraaf 4.3
Kwelgebieden	Ja, paragraaf 5.4	Ja, paragraaf 4.7	Ja, paragraaf 3.5	Ja, paragraaf 4.5
Grondwaterbescherming	Neen	Neen	N.v.t.	N.v.t.
Grondwaterwinning	Neen	Neen	Ja, paragraaf 3.6	Ja, paragraaf 4.6
Delfstoffenwinning	Neen	Neen	Ja, paragraaf 3.7	Ja, paragraaf 4.8
Natuurbehoud/-ontwikkeling	Neen	Neen	Neen	Ja, paragraaf 4.7
Noodoverloopgebieden	Neen	Ja, paragraaf 4.7	Neen	Neen

In bovenstaande tabel is te zien dat op basis van de provinciale blauwdruk een gevarieerde uitwerking is gegeven aan de bodemkundige waarden en kwaliteiten in relatie tot het begrip duurzaam bodembeheer. Verder valt op dat de meeste thema's gericht zijn op bescherming en beheer in plaats van op ontwikkeling. Tenslotte valt op dat thema's als ondergronds bouwen en warmte – koude opslag niet als bodemthema aan bod komen.

Implementatie duurzaam bodembeheer

Via interviews en workshops is nagegaan of het begrip duurzaam bodembeheer ook daadwerkelijk geïmplementeerd is binnen de gemeentelijke organisatie. Dit is niet altijd het geval. Zo is het beleidsveld bodem in bestudeerde bodembeheerplannen niet uitdrukkelijk gepositioneerd ten opzichte van andere beleidsvelden (o.a. ruimtelijke ordening) en is het relatief abstracte begrip duurzaam bodembeheer niet uitgewerkt in concrete, evalueerbare subdoelen.

Verder valt op dat in bovenvermelde bodembeheerplannen een inspirerende beschrijving van de geologie, geomorfologie, cultuurhistorie en bodemtypologie ontbreekt. De gemeentelijke planologen en stedenbouwkundigen zouden hier toch een stuk inspiratie vanuit de gegevens van het grondgebied / landschap (genius loci) aan moeten kunnen ontleen. Soms wordt slechts gemeld dat er geen aardkundig waardevolle gebieden aanwezig zijn. Voor wat betreft dit onderdeel heeft de provinciale blauwdruk de gemeenten onvoldoende uitgedaagd. Voor het uitdragen van je bodembodschap “bodem van belang als medeordenend principe” richting planologen, stedenbouwkundigen en landschapsarchitecten is dit een gemiste kans.

Wat betreft de implementatie van duurzaam bodembeheer zijn vanuit de gehouden interviews de volgende knelpunten / aandachtspunten gesignaleerd:

- **Doel(en) Bodembeheerplan;** ongeveer de helft van de geïnterviewde gemeenten richt zich in hun bodembeheerplan primair op een praktische regeling voor grondverzet en formuleert derhalve helemaal geen expliciet beleid voor duurzaam bodembeheer.
- **Opstelling Bodembeheerplan:** de medewerkers van RO en Openbare Werken zijn niet/nauwelijks actief betrokken bij de voorbereiding, opstelling en vaststelling van een bodembeheerplan. Ook de bewustwording bij anderen wordt soms niet actief opgepakt.
- **Positie/Prioriteit/Status Bodembeheerplan/Duurzaam Bodembeheer:** veel gemeenten geven geen expliciete positionering van het beleidsveld bodem (m.n. duurzaam bodembeheer) in relatie tot andere beleidsvelden (o.a. RO en Openbare werken). Zo is vaak niet helder of een gemeente het facet bodem wel als mede ordenend principe beschouwd.
- **Doel(en) Duurzaam Bodembeheer:** veel gemeenten benutten hun bodembeheerplan niet actief voor een concrete uitwerking van bodembeleid inzake duurzaam bodembeheer, mede in relatie tot RO. Als ze dit wel doen dan zijn de doelen voor duurzaam bodembeheer niet expliciet uitgeschreven en uitgewerkt.
- **Informatie Duurzaam Bodembeheer:** veel gemeenten geven wel een overzicht van verschillende bodemthema's, maar geven dan niet helder aan welke bodeminformatie op welke wijze actief benut zou moeten worden in op te stellen (soorten) ruimtelijke plannen. Soms is informatie nauwelijks bekend of verbrokkeld vastgelegd.
- **Organisatie/Communicatie Duurzaam Bodembeheer:** meer dan de helft van de gemeenten geven niet aan op welke wijze en in welke mate de beleidsmedewerker milieu/bodem actief betrokken zou moeten worden bij ruimtelijke planvorming, in een enkele gemeente is de bodemcoördinator of de RO medewerker zelf onvoldoende actief op het terrein van duurzaam bodembeheer.

Tijdens de werkbijeenkomsten ter verbetering van de implementatie van de bodembeheerplannen is in het vervolg expliciet aandacht geschonken aan deze knelpunten/aandachtspunten (zie 3.2). De meeste punten hangen samen met de positionering van het beleidsveld bodem, de beschikbare informatie, de organisatie en de communicatie en projectplanning binnen een gemeente.

3.3 Start en monitoring implementatie

De monitoring van de implementatie van bodembeheerplannen heeft primair plaats gevonden via werkbijeenkomsten. Vanwege de moeizame planning er van en de vertragingen in de vaststelling en implementatie van deze plannen is er voor gekozen om extra interviews te houden.

3.3.1 Monitoring via methode van werkbijeenkomsten

Bij vijf gemeenten zijn werkbijeenkomsten uitgevoerd ter bevordering van een goede implementatie van het bodembeleid binnen een gemeente. Drie van deze vijf gemeenten (Valkenswaard, Veghel en Best) hebben het duurzaam bodembeheer meegenomen in hun bodembeheerplan. Dit duurzaam bodembeheer omvat in de meeste gevallen een relatief abstracte doelstelling en een overzicht van (ruimtelijk) relevante bodemthema's (zie 4.1).

"In Valkenswaard is de implementatie in 2 bijeenkomsten besproken. Hierbij stond vooral een stuk bewustwording centraal. Het bodembeheerplan en de bodemkwaliteitskaart zijn meer dan voorheen opgenomen in allerlei werkprocessen. RO neemt het aspect bodem actief mee in de gebiedsvisie. Men moet het bodembeheerplan wel continu onder de aandacht brengen om de informatie niet weg te laten zakken."

"Vanuit Veghel wordt de medewerker milieu / bodem op dit moment al actief betrokken bij ruimtelijke plannen. Er is een soort van planningsoverleg en bij grote projecten neemt men deel aan de projectgroep (soms als adviserend lid of agendalid). Voor heel veel plannen is overigens bilateraal contact op het juiste moment al voldoende. In Veghel zou men vanuit bodem wel wat actiever betrokken willen worden bij grondverkopen vanuit Economische Zaken / Grondzaken en bij Welzijn (o.a. relatie van bodem met sport en recreatie) omdat daar soms zaken misgaan als gevolg van onvoldoende afstemming."

"In Best is men van mening dat Duurzaam bodembeheer van belang is voor het waarborgen van bodemkwaliteiten. Een zorgvuldige afweging tussen belangen (wonen, werken, voorzieningen en infrastructuur) en kwaliteiten (archeologie, bodemkwaliteit en water) is hierbij een vereiste. De landschappelijke onderlegger vindt men een essentieel onderdeel van de lagenbenadering. Het aspect bodem zou via deze benadering als medeordenend principe moeten worden gehanteerd. Dit gebeurt nog lang niet altijd."

"In Oss is men van mening dat men wel iets zou moeten doen met duurzaam bodembeheer, maar de concrete voorbereiding en samenwerking moet nog worden opgestart. Het bodembeleid wordt nog niet gemeentebreed gedragen. De benutting van bodemkundige informatie wordt onvoldoende teruggekoppeld met het eigen ingenieursbureau."

Uit de workshops met de drie gemeenten, die wel actief aan de slag zijn met duurzaam bodembeheer kwamen de volgende bodemthema's als meest relevant voor RO / Stedenbouw:

Meest relevante bodemthema's vanuit optiek duurzaam bodembeheer gemeente

- archeologie (IKAW, AvWK en gemeentelijke evt. archeologische kaart)
- locaties met bodemverontreiniging (kaart lokale verontreinigingen)
- aardkunde (kaart Aardkundige Waarden, aardkundige monumenten)
- kwelgebieden (kwelkaarten, natte natuurgebieden met attentiegebieden)

Minder relevante bodemthema's vanuit optiek duurzaam bodembeheer gemeente

- bodemtypen (geschiktheid, gevoeligheid), Grondwatertrappen (Bodemkaarten STIBOKA)
- geomorfologie (Geomorfologische kaart / Reliëfkaart en GEA (geomorfologische objecten))
- cultuurhistorie (provinciale Cultuurhistorische Waardenkaart)
- verontreiniging van waterbodems, diffuse bodemverontreiniging
- luchtfoto's (remote sensing)
- delfstoffenwinning, warmte / koude opslag en ondergronds bouwen

Vanuit de verschillende werkbijeenkomsten wordt bevestigd dat de landschappelijke onderlegger niet integraal als belangrijk wordt beschouwd voor duurzaam bodembeheer. Verder blijkt nog eens dat het duurzaam bodembeheer meer wordt gericht op bescherming en beheer dan op ontwikkeling. Men kijkt dus meer vanuit de bedreigingen dan vanuit de kansen.

3.3.2 Monitoring via methode van extra interviews

De monitoring van de implementatie was lastig in beeld te brengen. Dit kwam door de verschillen in insteek (2 gemeenten hadden enkel het onderdeel grondstromen uitgewerkt), door de relatief trage voortgang van de vaststelling en implementatie zelf binnen de gemeente en door het niet kunnen plannen en houden van één werkbijeenkomst. Met de opdrachtgever is daarom afgesproken in de begeleidingsgroep dat er extra interviews gehouden zullen worden om de implementatie van het bodembeleid te monitoren. Deze extra interviews bevestigen het algemene beeld wat we verkregen hebben vanuit de eerste serie werkbijeenkomsten.

"In Etten-Leur moet de implementatie de komende maanden nog plaats gaan vinden. Vanuit milieu vindt men dat men goed betrokken wordt via de deelname van iemand vanuit milieu. De terugkoppeling binnen de afdeling milieu vanuit de ROM coördinator en de verschillende milieudisciplines is nog wel een punt van zorg en aandacht. Een goede doorvertaling van de lagenbenadering is van groot belang voor een actieve toepassing van duurzaam bodembeheer."

"In Dongen werkt men al 6 jaar met een bodembeheerplan. Op basis van casuïstiek zijn met direct betrokken (beleids)medewerkers de consequenties van dit plan op plannen vanuit RO en Openbare Werken besproken. De afdeling Milieu zit in de projectteams van belangrijke ruimtelijk projecten binnen deze gemeente en in het bouwteam waar alle bouwplannen langs komen. Binnen Dongen vindt het men een pluspunt dat de portefeuille VROM in één hand zit."

"In Geertruidenberg constateert men, dat bij plannen en projecten de aandacht voor bodemproblematiek vaak in een (te) laat stadium naar voren komt. Dit leidt er toe dat een medewerker regelmatig een en ander om 5 voor 12 snel onder druk in orde moet maken."

“In Moerdijk heeft men uitgezet dat de verschillende afdelingen in een vroegtijdig stadium rekening houden met het onderwerp bodem. Dit onderwerp maakt onderdeel uit van de gemeentelijke checklist. Volgens de coördinator bodem is de grondhouding ten aanzien van samenwerking goed.”

“In Grave wordt bij RO een soort van bodemtoets uitgevoerd. Hier vindt men vanuit openbare werken dat duurzaam bodembeheer vooral iets is voor de beleidsvelden RO en stedenbouw. Bij Bouw- en Woningtoezicht gaat de afstemming minder goed. De medewerkers RO hebben overigens indirect te maken met duurzaam bodembeheer omdat veel RO werk uitbesteed wordt aan adviesbureaus. Men leidt de bodemkwaliteitskaart door naar het betrokken bureau. Het is de vraag in hoeverre deze kaart goed bruikbaar is in het kader van duurzaam bodembeheer”

3.4 Krachtenveldanalyse

Per gemeente is de politieke, bestuurlijke, beleidsmatige en ambtelijke context vervolgens beschreven, mede in relatie tot de beleidsvorming en beleidsuitvoering van het bodembeheerplan.

Een krachtenveldanalyse is uitgevoerd om de context van de knelpunten nader te onderzoeken. Bij een dergelijke analyse gaat het niet zozeer om het formuleren van oplossingen, maar om het bepalen van de krachten (i.c. interne en externe actoren en factoren) die eventueel oplossingen bevorderen / stimuleren dan wel belemmeren / verhinderen. Het doel van een krachtenveldanalyse is dan ook het analyseren van bevorderende en belemmerende krachten, die van invloed zijn op het behalen van op verandering gericht beleid, mede in relatie tot de mate van invloed van deze krachten. Onderstaande tabel richt zich op het gemeentelijk bodembeleid (onderdeel duurzaam bodembeheer).

Een uitwerking van de krachtenveldanalyse is opgenomen in bijlage 1.

Voor de afdeling Milieu van een gemeente is de provincie een bondgenoot als het gaat om subsidie en een coalitiepartner als het gaat om de doorvertaling van de blauwdruk. De regionale milieudienst / het regionale milieubedrijf is eveneens een bondgenoot als het gaat om de opstelling van bodembeheerplannen. De bedrijven en particulieren zijn veelal opposanten of tegenstanders, die niet op extra regels en extra administratieve lasten zitten te wachten.

Het is vrijwel onmogelijk om alle actoren, belangen en verhoudingen in het krachtenveld rondom het bodembeleid in een alomvattend schema samen te vatten. Het kan zijn dat meewerkende en tegenwerkende krachten elkaar beïnvloeden. In de meeste gevallen is het goed om zowel aandacht te besteden aan het ombuigen van de tegenwerkende krachten als aan het stimuleren van de meewerkende krachten. Dit laatste kan soms echter wel averechts werken.

3.5 Resultaten bijeenkomsten/interviews implementatie duurzaam bodembeheer

De werkbijeenkomsten en de extra interviews hebben de volgende resultaten opgeleverd, mede in relatie tot de geformuleerde knelpunten / aandachtspunten:

Samenvatting geformuleerde **knelpunten / aandachtspunten** vanuit voorgesprekken voor de werkbijeenkomsten:

- **Doel(en) Bodembeheerplan:** de helft van de geïnterviewde gemeenten richt zich in hun BPP primair op een praktische regeling voor grondverzet en formuleert derhalve helemaal geen beleid voor duurzaam bodembeheer.
- **Opstelling Bodembeheerplan:** de medewerkers van RO en Openbare Werken zijn niet/nauwelijks actief betrokken bij de voorbereiding, opstelling en vaststelling van een BBP. Ook de bewustwording bij anderen wordt soms niet actief opgepakt.
- **Positie/Prioriteit/Status Bodembeheerplan/Duurzaam Bodembeheer:** veel gemeenten geven geen expliciete positionering van het beleidsveld bodem (m.n. duurzaam bodembeheer) in relatie tot andere beleidsvelden (o.a. RO en Openbare werken). Zo is vaak niet helder of een gemeente het facet bodem wel als mede ordenend principe beschouwd.
- **Doel(en) Duurzaam Bodembeheer:** veel gemeenten benutten hun bodembeheerplan niet actief voor een concrete uitwerking van bodembeleid inzake duurzaam bodembeheer, mede in relatie tot RO. Als ze dit wel doen dan zijn de doelen voor duurzaam bodembeheer niet expliciet uitgeschreven en uitgewerkt.
- **Informatie Duurzaam Bodembeheer:** veel gemeenten geven wel een overzicht van verschillende bodemthema's, maar geven dan niet helder aan welke bodeminformatie op welke wijze actief benut zou moeten worden in op te stellen (soorten) ruimtelijke plannen. Soms is informatie nauwelijks bekend of verbrokkeld vastgelegd.
- **Organisatie/Communicatie Duurzaam Bodembeheer:** veel gemeenten geven niet aan op welke wijze en in welke mate de (beleids)medewerker milieu / bodem actief betrokken zou moeten worden bij ruimtelijke planvorming en in een enkele gemeente is de bodemcoördinator of de RO medewerker zelf onvoldoende actief op het terrein van duurzaam bodembeheer.

De werkbijeenkomsten en extra interviews zijn qua methodiek en qua bloemlezing kort beschreven in 3.2. Tijdens de interviews is tevens de krachtenveldanalyse uitgevoerd. Mede vanwege de gekozen methodiek en het aantal betrokken gemeenten is het vooral een kwalitatieve beschrijving en analyse geworden. De verschillende werkbijeenkomsten/extra gesprekken leverden per genoemd knelpunt / aandachtspunt de volgende resultaten op:

Doel(en) Bodembeheerplan

De gemeenten die zich in hun bodembeheerplan richten op een praktische regeling voor grondverzet en op beleid voor duurzaam bodembeheer gaven aan dat ze in feite een plan hebben met twee heel verschillende planonderdelen. Meerdere gemeenten gaven aan met de uitwerking en afstemming van deze verschillend onderdelen te hebben geworsteld. Overigens benut de helft van de gemeenten hun bodembeheerplan niet actief voor een concrete uitwerking van bodembeleid inzake duurzaam bodembeheer in relatie tot ruimtelijke ordening. Dit wil zeggen dat de helft van de gemeenten (nog) geen uitwerking wil of kan geven aan duurzaam bodembeheer. Dit punt wordt dus (her)bevestigd tijdens de monitoring.

Opstelling bodembeheerplan

De medewerkers van RO en Openbare Werken zijn in ongeveer de helft van de besproken bodembeheerplannen niet/nauwelijks actief betrokken bij de voorbereiding, opstelling en vaststelling van dit plan. Hierdoor hebben deze gemeenten de eerste slag voor een goede implementatie gemist. Ook de bewustwording bij derden is vaak een probleem door het ontbreken van een opzet voor de externe communicatie (o.a. voorlichting). Deze problematiek komt vaak als eerste boven water als men het bodembeheerplan wil implementeren binnen de eigen gemeentelijke organisatie en richting betrokken partijen buiten het gemeentehuis.

Positie/Prioriteit/Status Bodembeheerplan/Duurzaam Bodembeheer:

In de helft van de besproken bodembeheerplannen is het onderdeel duurzaam bodembeheer niet expliciet opgenomen. In vrijwel alle bestudeerde plannen met een uitwerking van het onderdeel duurzaam bodembeheer ligt het ambitieniveau voor duurzaam bodembeheer lager dan voor grondstromen. Deze gemeenten geven verder geen expliciete positionering van het beleidsveld bodem aan in relatie tot andere beleidsvelden (o.a. RO en Openbare werken), zodat onduidelijk is / blijft in welke mate en op welke wijze de verschillende bodemthema's door moeten werken. Zo geven de betrokken gemeenten in hun plan onvoldoende aan in welke mate het facet bodem beschouwd moet worden als mede ordenend principe. Ook zijn er soms geen harde procedure afspraken voor een bodemtoets. Gemeenten geven zelf aan dat de positie van het beleidsveld bodem ten opzichte van RO beter is als de beleidsvelden in hetzelfde bureau of dezelfde afdeling zitten, als ze op dezelfde gang zitten en als de portefeuillehouder de gehele VROM portefeuille beheert (incl. Openbare Werken).

Doel(en) Duurzaam Bodembeheer

De gemeenten, die duurzaam bodembeheer wel opnemen in hun bodembeheerplan werken de doelen voor dit onderdeel vrijwel nooit expliciet uit in concrete subdoelen, zodat anderen daar houvast aan hebben bij planprocessen voor ruimtelijke plannen en projecten. Meerdere gemeenten gaven aan nog steeds te worstelen met de concretisering van de subdoelen voor de verschillende bodemthema's;

Uit de interviews en workshops met gemeenten, die wel actief aan de slag zijn met duurzaam bodembeheer kwamen de volgende bodemthema's als meest relevant voor RO / Stedenbouw:

Meest relevante bodemthema's vanuit optiek duurzaam bodembeheer gemeente

- archeologie (IKAW, AvWK en gemeentelijke evt. archeologische kaart)
- locaties met bodemverontreiniging (kaart lokale verontreinigingen)
- aardkunde (kaart Aardkundige Waarden, aardkundige monumenten)
- kwelgebieden (kwelkaarten, natte natuurparels met attentiegebieden)

Minder relevante bodemthema's vanuit optiek duurzaam bodembeheer gemeente

- bodemtypen (geschiktheid, gevoeligheid), Grondwatertrappen (Bodemkaarten STIBOKA)
- geomorfologie (Geomorfologische kaart / Reliëfkaart en GEA objecten)
- cultuurhistorie (provinciale Cultuurhistorische Waardenkaart)
- verontreiniging van waterbodems
- diffuse bodemverontreiniging
- luchtfoto's (remote sensing)
- delfstoffenwinning, warmte / koude opslag en ondergronds bouwen

De hoge score van archeologie wordt met name bepaald door de doorwerking van het verdrag van Valetta (verdrag van Malta), die van bodemverontreiniging door de toegenomen belangstelling voor milieubeleid en milieu wet- en regelgeving op het terrein van bodemverontreiniging en bodemsanering sinds Lekkerkerk. Dit houdt tevens in dat bodemthema's als diffuse bodemverontreiniging, bodemgebruik, bodemgeschiktheid voor verschillende functies en bodemgevoeligheid voor uitspoeling in de praktijk niet of nauwelijks in concrete doelen of subdoelen zijn uitgewerkt.

Informatie Duurzaam Bodembeheer

Veel gemeenten geven wel een globaal overzicht van verschillende bodemthema's, maar geven dan niet helder aan welke bodeminformatie op welke wijze actief benut zou moeten worden in op te stellen (soorten) ruimtelijke plannen. Soms is relevante informatie nauwelijks bekend of verbrokkeld vastgelegd in meerdere deelkaarten. In veel bodembeheerplannen betreft het zelfs een zeer groot aantal deelkaarten. Gemeenten verwachten vanuit bodem/milieu dat anderen deze informatie wel actief zouden kunnen benutten. Soms zijn kaarten ook niet digitaal beschikbaar; soms zijn ze wel digitaal beschikbaar, maar kunnen ze niet één, twee, drie onder een ruimtelijk plan gehangen worden. Het Gelders Bodemberaad heeft zich beraden op deze problematiek en hiervoor een handreiking opgesteld.

Intermezzo : van onderop (grondlaagspoor)

De projectgroep Bodem en RO van het Gelders Bodemberaad heeft een handreiking opgesteld ter versterking van de rol van bodem- en ondergrondgegevens in ruimtelijke planprocessen. Het grondlaagspoor biedt een vierstappen strategie om de juiste inhoudelijke inbreng vanuit de grondlaag te operationaliseren.

- Stap 1. Bepaal de probleemstelling en baken het plangebied af.
- Stap 2. Verken, beschrijf en analyseer de grondlaag.
- Stap 3. Bepaal kansen en voorwaarden voor het gebruik van de grondlaag.
- Stap 4. Bepaal grondlaagambities, indicatoren en maatregelen.

Het gaat in het grondlaagspoor om het bepalen van de juiste bijdrage in de juiste vorm. Hoe kun je als grondlaagdeskundige je inhoudelijke inbreng voor de ruimtelijke planvorming bepalen.

Ofschoon bovenstaande handreiking in theorie al een hele tijd aanwezig is, zijn er maar weinig gemeenten, die hun inbreng vanuit bodem volgens dit stappenplan plannen/uitvoeren. De helft van de geïnterviewde ambtenaren had geen uitgewerkte strategie/tactiek om de inhoudelijke kennis verder uit - of over te dragen. Toch is dit van belang voor een goede implementatie.

Alle genoemde thema's zijn in algemene zin van belang voor verschillende planvormen binnen de RO (structuurplannen, bestemmingsplannen en inrichtingsplannen). Hoe concreter het plan hoe gedetailleerder de informatie zal moeten zijn. Wat betreft informatie en product werden in de vervolggesprekken de volgende specifieke knelpunten / aandachtspunten gesignaleerd:

- de bodemkundige weet niet welke bodeminformatie in huis is / op internet staat.
- de planoloog/adviseur weet niet welke bodeminformatie in huis is / op internet staat.
- de planoloog weet niet hoe beschikbare info het best benut kan worden voor de betreffende planvorm (structuurplan, bestemmingsplan, inrichtingsplan).
- de gemeente heeft geen overzichtskaart / bodemkansenkaart / bodemadvieskaart
- de gemeente heeft aanwezige bodeminformatie slecht bereikbaar / toegankelijk.
- het aspect bodem vormt vaak geen integraal onderdeel van de milieu- en waterparagraaf.

Organisatie/Communicatie Duurzaam Bodembeheer

Veel gemeenten geven niet aan op welke wijze en in welke mate de (beleids)medewerker milieu / bodem actief betrokken zou moeten worden bij ruimtelijke planvorming. Die gemeenten, die dit wel goed geregeld hebben pikken hier de vruchten van. In een enkele gemeente is de bodemcoördinator of de RO medewerker onvoldoende actief. Gemeenten bevestigen dat een actieve bodemcoördinator een hele belangrijke katalysator is bij de implementatie van bodembeleid. Hoe houden gemeenten nu rekening met de inbreng van bodemkundige informatie. Bij de meeste gemeenten is dit impliciet geregeld op verschillende manieren.

De volgende vormen van inbreng komen voor: 1. instelling contactpersoon / coördinator milieu / bodem t.b.v. ruimtelijke plannen, 2. inbreng vanuit milieu / bodem in planningsoverleg plannen en projecten, 3. inbreng vanuit milieu / bodem in projectgroep(en) en/of werkgroep(en), 4. inbreng vanuit milieu / bodem in klankbordgroep(en), 5. inbreng vanuit milieu / bodem via bilateraal contact / overleg en 6. geen of nagenoeg geen inbreng vanuit milieu / bodem

Wat betreft organisatie en communicatie werden in de vervolggesprekken de volgende specifieke knelpunten / aandachtspunten gesignaleerd door de geïnterviewde gemeenten:

- de inbreng vanuit bodem in RO wordt niet goed gecoördineerd vanuit milieu en/of RO.
- de inbreng vanuit bodem in RO wordt niet actief opgevraagd vanuit RO
- er vindt onvoldoende bilateraal contact / overleg plaats tussen bodem en RO en tussen RO en bodem op het niveau van beleidsmedewerkers en projectleiders.
- er vindt geen structureel overleg plaats over de planning en programmering van ruimtelijke plannen en projecten op het niveau van managers en programmacoördinatoren.
- de planoloog betreft de bodemkundige onvoldoende / te laat bij plannen en projecten en de bodemkundige trekt onvoldoende / te laat aan de bel bij plannen en projecten.
- de bodemkundige en de planoloog spreken een andere (vak)taal.

Ook in dit verband verwijzen wij naar de handreiking van het Gelders Bodemberaad.

Intermezzo : van onderop (ruimtelijk spoor)

De projectgroep Bodem en RO van het Gelders Bodemberaad heeft een handreiking opgesteld ter versterking van de rol van bodem- en ondergrondgegevens in ruimtelijke planprocessen. Het ruimtelijk spoor schept inzicht in de fasen van een ruimtelijk planproces. Hierin wordt nadrukkelijk ingezoomd op de rol van een grondlaagdeskundige in zo'n proces.

- Fase 1. Starten (probleembenoeming, startnotitie, projectvoorstel, projectplan)
- Fase 2. Verkennen (analyse beleid en gebied beelden, SWOT, uitgangspunten plan)
- Fase 3. Programmeren (ambities, streefbeeld, programma van eisen)
- Fase 4. Ontwerpen (schetsen, visie, alternatieven / varianten, maatregelen / projecten)
- Fase 5. Uitvoeren en beheren (partijen, processen / procedures, instrumenten, middelen)

Het gaat in het ruimtelijk spoor om het bepalen van de juiste bijdrage op het juiste moment. Hoe kun je als grondlaagdeskundige succesvol opereren in een ruimtelijk planproces.

Ofschoon bovenstaande handreiking eveneens in theorie al een hele tijd aanwezig is zijn er maar weinig gemeenten, die hun procesmatige inbreng vanuit bodem volgens deze fasering plannen en uitvoeren. Ongeveer een kwart van de geïnterviewde ambtenaren had geen uitgewerkte strategie of tactiek om de inhoudelijke kennis structureel, planmatig in te brengen in allerlei planprocessen. Toch is dit ook weer van belang voor een goede implementatie.

De gemeentelijke resultaten voor wat betreft de implementatie van duurzaam bodembeheer zijn op bovenstaande wijze globaal te ordenen onder vier categorieën:

- onduidelijke positionering en prioritering van het beleidsveld bodem
- abstracte formulering van concrete doelen en subdoelen voor duurzaam bodembeheer
- onvoldoende afstemming tussen bodem en RO inhoudelijk (informatie en product)
- onvoldoende afstemming tussen bodem en RO procesmatig (organisatie en communicatie)

In feite hebben we het hier over laatstgenoemde knelpunten / aandachtspunten. In de conclusies en aanbevelingen komen we hier op terug.

HOOFDSTUK 4

CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN

In dit hoofdstuk zijn de conclusies en aanbevelingen opgenomen.

4.1 Analyse van het project

Methodiek

De methodiek van het onderzoek is gebaseerd op de volgende uitgangspunten:

- gesprekken met gemeente ambtenaren van diverse afdelingen;
- expertise van de provincie Noord Brabant;
- expertise van de betrokken onderzoeksbureaus Croonen en Syncera.

Bovenstaande opzet betekent dat de resultaten van het voorliggende onderzoek met name een weergave zijn van de wijze waarop binnen gemeenten wordt omgegaan met de problematiek met betrekking tot grondstromen en duurzaam bodembeheer. De gevoerde gesprekken met personen geven een subjectief beeld. Het resultaat van de gesprekken is sterk afhankelijk van een velerlei factoren (o.a. ambitie, leeftijd, functie). Gesteld kan worden dat door het relatief grote aantal gesprekken, trends en ervaringen zijn gesignaleerd die herkenbaar kunnen zijn voor andere gemeenten.

Bij de gesprekken is gebruik gemaakt van een vragenlijst, die als hulpmiddel diende. Tijdens de gesprekken kwam er veel informatie naar voren die verder ging dan de benodigde vragenlijst en al doende meer diepgang gaf in de materie. Uit de verzamelde informatie zijn uiteindelijk de knelpunten gedestilleerd.

Acht gemeenten zijn geïnterviewd (gemeenten Asten, Brede, Dongen, Eindhoven, Goirle, Bladel, Oirschot en Tilburg). Bij vijf gemeenten is (of was reeds eerder) een workshop gehouden en is een monitoring uitgevoerd (gemeenten Oss, Veghel, Grave, Valkenswaard en Best). In totaal zijn er dertien gemeenten benaderd voor informatie. Deze gemeenten zijn ruimtelijk verspreid over Noord Brabant. De benaderde gemeenten onderscheiden zich van elkaar op zowel implementatieniveau (goed geregeld en prioriteit als minder goed geregeld en minder prioriteit) als in de implementatiefase (begin tot één à twee jaar ervaring). Er waren gemeenten die de implementatie voortvarend hadden opgepakt en waarbij weinig knelpunten aanwezig waren. Eveneens waren er gemeenten waarbij het implementatieniveau zich nog in een beginstadium bevond en waarbij verscheidene knelpunten naar voren kwamen. De informatie komende van deze gemeenten geeft ons inziens een goed beeld van de problematiek die binnen de gemeenten speelt.

Aanbevelingen:

- *de workshops waren een belangrijk onderdeel binnen het project. Tijdens de workshops kwamen de verschillende afdelingen, teams en personen bij elkaar en werd het kennisniveau opgekrikt. Een ander aspect was dat er vanuit verschillende perspectieven naar de problematiek werd gekeken, hetgeen een positief effect heeft op de uitvoering ervan. Vaak bleken er onduidelijkheden te bestaan die op eenvoudige wijze verholpen konden worden. De workshops vormen ons inziens een belangrijk onderdeel van de implementatie en aanbevolen wordt om deze dan ook altijd op te nemen.*

- *Het project heeft zich met name gericht op de 'menselijke' kant en de procesmatige aspecten van het implementatie-proces. Voor een verdieping in de implementatie is het interessant om na te gaan wat de (apparaat)kosten zijn bij de verschillende gemeenten, en wat de opbrengst is van het gebruik van het bodembeheerplan. Dat kan per gemeenten verschillend zijn en is afhankelijk van verscheidene factoren. Op basis van de verzamelde gegevens kan een analyse gemaakt worden over de kosteneffectiviteit van het implementatieproces. Wij bevelen een dergelijke verdieping aan om zodoende een volledig beeld te krijgen van de implementatie.*

Doorloop van het project

Bij de start van het project is uitgegaan van een doorlooptijd van mei 2005 tot maart 2006. Tijdens de uitvoering bleek dat de voorgestelde planning niet goed aansloot bij die van de gemeenten. Om toch voldoende informatie te verzamelen is de planning bijgesteld en heeft het project een langere doorloop gekend.

Aanbevelingen:

- *Om het implementatietraject goed te volgen en te bekijken hoe dit zich op de langere termijn ontwikkelt, wordt aanbevolen om (periodiek) een monitoring uit te voeren met langere tussenpozen. Aanbevolen wordt om bij de geraadpleegde gemeenten de komende twee jaar, en jaarlijks, de stand van zaken vast te stellen. Op basis daarvan kan een verder nuancering en verdieping van het implementatieproces verkregen worden.*

Samenwerking en rol leden consortium

De volgende leden zaten in het consortium, met elk een eigen rol en inbreng:

Lid	Rol	Inbreng
SKB	Initiator en medefinancier	Voorzitter en projectkennis
Provincie Noord-Brabant	Initiator en medefinancier	Kennis en faciliteren en communicatie naar gemeenten
Syncera	Initiator en medefinancier	Penvoerder, inbreng kennis bodem, uitvoering project
Croonen adviseurs	Onderaanneming	Kennis ruimtelijke ordening en uitvoering project

Het project is fasegewijs uitgevoerd en na iedere fase is er een consortiumoverleg geweest. De leden hebben elk hun inbreng gehad in het project. Door de samenstelling vanuit verschillende gezichtspunten (vanuit adviesbureaus en provincie), alsmede de verschillende expertise (bodem versus ruimtelijke ordening) is voldoende kennis ingebracht voor goed onderbouwde resultaten.

Monitoring

Het proces van monitoring is niet goed helder te krijgen in deze korte termijn van het project. Er is geen echte scheidslijn aan te brengen voor vaststelling en na vaststelling, er is meer sprake van een proces dat enkele jaren kan duren voordat het goed werkt. De formele vaststelling is eigenlijk een onderdeel ervan, geen cruciaal ijkpunt.

De tijd waarin gemeten wordt, en dus de doorloop van het project, is vrij kort. Er kunnen geen echte veranderingen geconstateerd worden. Tevens is het zo dat de gemeenten pas recent hun bodemkwaliteitskaarten hebben vastgesteld, dan wel voornemens zijn deze binnenkort vast te stellen.

Wel wordt geconstateerd dat gemeente actiever met grondstromen aan de slag gaan dan voorheen. Dat is waarschijnlijk deels het resultaat van het invoeren en het implementeren van het Bouwstoffenbesluit in gemeenten. Er wordt meer besef gecreëerd voor het belang van het goed regelen van grondstromen. In de praktijk loopt men echter tegen een aantal praktische knelpunten aan waardoor het effectief uitvoeren van het beleid minder goed gaat.

4.2 Conclusies en aanbevelingen onderdeel Grondstromen

Voorafwegingen aanschaf bodemkwaliteitskaart en bodembeheerplan

De aanschaf wordt in de meeste gevallen bepaald door de wens om grondstromen goed te regelen, vaak zijn de overwegingen van de afdeling bodem (Milieu) van groot belang. De subsidie van de provincie is een belangrijke overweging voor het maken van een bodembeheerplan.

Knelpunten:

- bij de afweging om een bodemkwaliteitskaart en een bodembeheerplan op te stellen worden niet alle consequenties overzien. Dat betekent ook dat het nut (en de kosten / baten) van de bodemkwaliteitskaart tevoren niet goed is in te schatten.
- tevoren worden geen doelstelling vastgesteld, of wordt te weinig kritisch gekeken naar het nut van de bodemkwaliteitskaart en bodembeheerplan voor het grondverzet. De Blauwdruk wordt zonder meer gevolgd in verband met subsidies.

Aanbeveling:

- *aanbevolen wordt om voor aanschaf een goede kosten-batenanalyse te maken, de effectiviteit van een bodembeheerplan is immers per gemeente verschillend. Dit is onder meer afhankelijk van de hoeveelheid grondverzet (nu of in de toekomst), maar zeker ook van de organisatiestructuur.*
- *Daarnaast wordt aanbevolen om een implementatieplan op te stellen, met daarin de doelstellingen en het ambitieniveau (bij voorkeur SMART maken). Een gemeente kan zich de vraag stellen wat zij willen bereiken met het bodembeheerplan. Dat kan bijvoorbeeld een reductie van kosten zijn, maar ook een betere controle en handhaving op de grondstromen. Het aangeven van taken en verantwoordelijkheden (en het naleven daarvan) is daarbij nodig, met daarbij eveneens een borging voor de toekomst.*

Implementatie

De implementatie binnen de gemeenten wordt op verschillende wijzen aangepakt. Initiatieven vinden vooral plaats vanuit bodem. Over het algemeen worden de overige afdelingen bij de start van het implementatietraject betrokken. In een aantal gevallen is worden andere afdelingen uitsluitend geïnformeerd. Wat betreft de structuur van taken en verantwoordelijkheden wordt meestal aangesloten bij de bestaande structuur die voor de implementatie van het Bouwstoffenbesluit is opgezet in het verleden.

Aanbevelingen:

- *Afhankelijk van de beoogde doelen en op welk onderdeel het zwaartepunt komt te liggen (duurzaam bodembeheer of grondstromen), bevelen wij aan om aan het begin van het implementatietraject een afweging te maken om de implementatie door bijvoorbeeld 'bodem' of 'ruimtelijke ordening' te laten oppakken.*
- *Aanbevolen wordt om de implementatie zoveel mogelijk te laten aansluiten bij bestaande werkprocessen, zoals bijvoorbeeld die van het Bouwstoffenbesluit. Het Bouwstoffenbesluit is reeds in 1999 van kracht geworden.*

Krachtenveldanalyse

Uit de krachtenveldanalyse kan het volgende geconcludeerd worden:

- op bestuurlijk niveau is het ambitieniveau overwegend neutraal tot positief is. Indien er bestuurlijk prioriteit gesteld wordt, zal dat resulteren in een grotere prioriteit in het ambtelijke apparaat en een versnelling (en meer efficiëntie) van de invoering ervan. Verdeling van taken onder verschillende portefeuilles hebben weinig invloed, grondverzet wordt op een lager niveau geregeld.
- organisatieniveau (afdelingen/clusters) varieert de instemming van neutraal tot zeer positief. Afdelingen Ruimtelijke Ordening en Vergunningverlening hebben geen direct belang bij een goede regeling voor grondverzet, hun prioriteiten liggen op andere gebieden. Over het algemeen zijn de afdelingen Milieu en Handhaving positief. Knelpunt daarbij is vaak tijd en soms budget. Handhaving heeft belang bij een vergunningverlening waarbij grondverzet geregeld zou kunnen worden. Voor Vergunningverlening betekent dat een lastenverzwaring. Dat betekent dat daar een knelpunt ontstaat.
- bij Openbare Werken/Ingenieursbureau is de instemming overwegend een neutraal tot positief. Reden is dat zij belang hebben bij het goed regelen van de grondstromen. Daarbij spelen praktische oplossingen en risico's een belangrijke rol, kosten zijn (relatief) van minder belang. Dat betekent dat vaak voor het Bouwstoffenbesluit wordt gekozen in plaats van grondverzet middels de Vrijstellingsregeling.
- op uitvoeringsniveau (melders, opzichters, controle meldingen) wordt vaak praktisch met zaken omgegaan. Daarbij wordt gevolgd wat binnen de afdeling gebruikelijk is.

Knelpunten:

- verschil in belang tussen Handhaving en Vergunningverlening. Handhaving heeft belang bij een opname van grondverzet bij de aanvraag van een Bouwvergunning.
- het belang van Openbare Werken is makkelijke en praktische oplossingen, waarbij risico's geminimaliseerd worden. Dat betekent vaak dat het Bouwstoffenbesluit gevolgd wordt en niet de Vrijstellingsregeling. Dit betekent ook dat soms een te praktische oplossing wordt gezocht die strijdig blijkt te zijn met het beleid.

Aanbevelingen:

- *aanbevolen wordt om tijdens de implementatie aandacht te besteden aan de verschillende belangen van de verschillende afdelingen. Er moet voldoende draagvlak gecreëerd worden. Een goed middel is om de actoren in een vroeg stadium te betrekken bij de implementatie en inspraak te laten hebben op de plannen. Eventuele knelpunten kunnen dan in een vroeg stadium opgelost worden en personen kunnen later aangesproken worden de gemaakte afspraken.*
- *Daarnaast moet informatie goed beschikbaar en helder verwoord zijn. Op deze wijze wordt de drempel verlaagd voor het verkrijgen van informatie en het werken volgens het bodembeheerplan.*
- *Ook is gebleken dat de Bouwstoffencoördinator een belangrijke rol heeft in het succes van de implementatie. Met name een actieve houding werpt zijn vruchten af.*

Organisatie

Over het algemeen is de kennis van de bodemkwaliteitskaart en bodembeheerplan bij de afdeling bodem (en handhaving) goed bekend. Bij de andere afdelingen (RO, OW, BOR) leeft dat minder. Structureel wordt er een bodemtoets uitgevoerd, maar afhandeling gebeurt soms wat laat. Daarnaast besteedt de bodemtoets aandacht aan verontreinigingen en niet aan grondstromen. Voor vragen weet men wel elkaar te vinden. De interne samenwerking verschilt. Tussen bodem en handhaving is vaak goede samenwerking, tussen andere afdelingen is dat minder.

Knelpunten:

- kennis bevindt zich bij enkele personen of afdelingen. Dit heeft ook te maken met de complexiteit van het Vrijstellingsbeleid.
- samenwerking verschillende afdelingen is niet structureel, dit is afhankelijk van de inzet en motivatie van de persoon.
- draagvlak varieert binnen de organisatie. Afdelingen zien niet altijd het nut en de noodzaak van de Vrijstellingsregeling in.

Aanbevelingen:

- *aanbevolen wordt om het grondverzet structureel op te nemen in de werkprocessen. Te denken valt dan onder meer aan het opnemen als onderdeel in checklisten voor projecten, als onderwerp bij werkoverleggen, et cetera.*
- *Het regelmatig evalueren van de voortgang van implementatie wordt aanbevolen, om zodoende het implementatieniveau te verhogen. Op deze wijze worden de betrokkenen steeds weer herinnerd aan de voortgang, worden eventuele knelpunten herkend en kan de voortgang op de langere termijn geborgd worden. Op grond van de resultaten van de evaluatie kan dan bijgestuurd worden. De Bouwstoffencoördinator zal daarbij een belangrijk rol spelen.*

Uitvoering

Bij de uitvoering wordt tegen een aantal (structurele) knelpunten aangelopen. De afdelingen zijn verdeeld over het nut van de bodemkwaliteitskaart en bodembeheerplan.

- er komen structureel en weinig interne meldingen binnen. Van derden vindt nagenoeg geen melding plaats. Daardoor komt controle en handhaving niet goed van de grond.
- weinig gemeenten hebben een gronddepot. De haalbaarheid (met name financieel) wordt betwijfeld (gezien het geringe aanbod van grond en het werken met gesloten grondbalansen). De afwezigheid wordt meestal als een gemis ervaren.
- de afstemming van grondstromen met buurgemeenten wordt nauwelijks gedaan. Reden is dat gemeente vaak eerst kijken naar eigen belangen.
- hoe om te gaan met kleine partijen is lastig. Met name die afkomstig zijn van wegbermen. Is niet altijd opgenomen in bodembeheerplan en dan vindt afvoer plaats naar aannemer (AP04).
- de meeste gemeenten zijn relatief schoon, het idee heerst dat er weinig milieuhygiënische risico's zijn bij het grondverzet en derhalve is de drang om dit goed te regelen klein.
- zicht op grondstromen (met name van aannemers) is onvoldoende. Er wordt veel gereden met grond, bijvoorbeeld naar buiten de gemeente, waarop geen zicht is.
- definitie werk versus bodem (en dus de soort melding) is onduidelijk. Er is behoefte aan een heldere en praktische handreiking die in het veld gebruikt kan worden.

Aanbevelingen:

- *Bovenstaande knelpunten betreffen met name praktische zaken. Wij bevelen aan om deze punten vroeg in het implementatietraject te onderkennen en daar pro-actief mee om te gaan.*
- *Met betrekking tot een gronddepot kan worden opgemerkt dat dit toch vaak een kostenbaten knelpunt is. Uit de ervaringen blijkt dat met name bij kleinere gemeenten, met weinig grondstromen, een gronddepot financieel niet haalbaar is. Een mogelijke optie kan zijn om met meerdere gemeenten één gronddepot op te richten. Overigens wordt er bij (grootschalige) herinrichtingslocaties vaak een tijdelijk gronddepot ingericht. De grondstromen van het herinrichtingsplan gaan dan via dat tijdelijke gronddepot. Een andere optie is om de grondstromen af te stemmen met de buurgemeenten.*

Handhaving

Handhaving wordt verschillend opgepakt. Enkele gemeenten hebben het opgenomen in het werkproces, bij andere om diverse redenen niet. Over het algemeen vindt handhaving niet of te weinig plaats.

Knelpunten:

- *capaciteit (en prioriteit). Er zijn te weinig fte's en prioriteiten worden elders gelegd.*
- *complexiteit: Het achterhalen herkomstlocatie van vrachtwagens is niet goed mogelijk.*
- *Vergaren bewijslast is lastig. Aanwijzingen voor overtredingen zijn niet 'hard' en voor het stilleggen van een werk moet dat wel zijn. Tevens kost navraag van de bewijslast bij aannemers veel tijd.*
- *zicht op grondstromen (er vinden geen meldingen plaats) is slecht. Meer op toeval en ervaring gebaseerd dan dat er structureel sprake is van een handhavingsprogramma.*
- *kleine partijen van particulieren zijn moeilijk te handhaven aangezien deze bijvoorbeeld in het weekend rijden.*
- *het idee bestaat dat aan de voorkant (vergunningverlening) te weinig geregeld is, en dat het zwaartepunt dus aan de achterkant (handhaving) ligt. Er is behoefte om bij de vergunningverlening (bouwvergunning) de grondstromen beter te regelen, zodat handhaving efficiënter uitgevoerd kan worden.*

Aanbevelingen:

- *controle en handhaving is een belangrijk onderdeel voor het goed uitvoeren van het bodembeheerplan. Daarnaast vindt dit onderdeel plaats aan het eind van keten, waardoor een slechte implementatie of verkeerde uitvoering hier gevolgen heeft. Aanbevolen wordt om 'handhaving' in een vroeg stadium te betrekken bij de implementatie, maar ook bovenstaande knelpunten aandacht te geven en op te nemen in het handhavings-programma.*

4.3 Conclusies en aanbevelingen onderdeel duurzaam bodembeheer

Voor de in de interviews gesignaleerde en in de werkbijeenkomsten besproken knelpunten / aandachtspunten zijn de volgende conclusies te trekken en aanbevelingen te formuleren. NB: dit geschiedt vooral op een kwalitatieve beschrijving en analyse van de problematiek.

Doel(en) Bodembeheerplan

Resultaat gesprekken: De gemeenten die zich in hun bodembeheerplan richten op een praktische regeling voor grondverzet en op beleid voor duurzaam bodembeheer gaven aan dat ze in feite een plan hebben met twee heel verschillende planonderdelen. Meerdere

gemeenten gaven aan met de uitwerking en afstemming van deze verschillende onderdelen te hebben geworsteld. Overigens benut de helft van de gemeenten het bodembeheerplan niet actief voor een concrete uitwerking van bodembeleid inzake duurzaam bodembeheer in relatie tot ruimtelijke ordening. Dit wil zeggen dat de helft van de gemeenten (nog) geen uitwerking wil geven aan duurzaam bodembeheer.

Uit de gesprekken over het hoofddoel, c.q. de hoofddoelen van een bodembeheerplan kunnen we concluderen, dat het onderdeel grondstromen van een heel andere orde is dan het onderdeel duurzaam bodembeheer. De provincie zou zichzelf zelfs de vraag kunnen stellen of men de beide onderdelen in één plan opgenomen zou willen zien. Wij denken dat het voordelen heeft om al het bodembeleid te bundelen in één plan (vgl. gemeentelijk waterplan), omdat al het bodembeleid dan integraal gebundeld geformuleerd staat.

Aanbevelingen:

- *Wij adviseren de provincie om de blauwdruk ter zake nader te bekijken en te bezien of de relatie tussen de onderdelen duurzaam bodembeheer en grondstromen verbeterd kan worden, mede in relatie tot de lokale bodemambitie. Hierdoor wordt de gemeente gestimuleerd om zich in hun bodembeheerplan zowel op een tactische uitwerking van duurzaam bodembeheer te richten als op een praktische regeling voor grondverzet. Wij adviseren verder om de uitwerking van de subsidieregeling voor bodembeheerplannen te evalueren. Geconcludeerd wordt dat de regeling een aanleiding is voor zo'n plan maar dat er meer aandacht aan de implementatie besteed moet worden om er een plan van te maken dat ook daadwerkelijk draagvlak heeft/krijgt.*

Opstelling Bodembeheerplan

Resultaat gesprekken: De medewerkers van RO en Openbare Werken zijn in ongeveer de helft van de onderzochte bodembeheerplannen niet/nauwelijks actief betrokken bij de voorbereiding, opstelling en vaststelling van het BBP. Hierdoor hebben deze gemeenten de eerste slag voor een goede implementatie gemist. Ook de bewustwording bij derden is vaak een probleem door het ontbreken van een opzet voor de externe communicatie (o.a. voorlichting). Deze problematiek komt vaak als eerste boven water als men het bodembeheerplan wil implementeren binnen de eigen gemeentelijke organisatie en richting betrokken partijen buiten het gemeentehuis.

Uit de gesprekken bleek dat andere afdelingen summier betrokken zijn geweest bij de opstelling van het plan. Zo werd de blauwdruk vaak zonder veel discussie overgenomen, of een door het SRE aangepaste provinciale blauwdruk. We kunnen hieruit concluderen dat er gedurende de opstelling van het plan kansen zijn blijven liggen v.w.b. de vorming van intern draagvlak.

Aanbevelingen:

- *Wij adviseren de gemeenten dan ook om de medewerkers van RO en Openbare Werken actief te betrekken bij de voorbereiding, opstelling en vaststelling van een bodembeheerplan, c.q. de verdere uitwerking van een vastgesteld BBP, mede in relatie tot de bewustwording. Dit geldt in overwegende mate ook voor wat betreft de meest direct betrokken externe partijen.*

Positie/Prioriteit/Status Bodembeheerplan/Duurzaam Bodembeheer:

Resultaat gesprekken: In de helft van de bestudeerde plannen is het onderdeel duurzaam bodembeheer niet expliciet opgenomen. In vrijwel alle bestudeerde plannen met een uitwerking van het onderdeel duurzaam bodembeheer ligt het ambitieniveau voor duurzaam

bodembeheer lager dan voor grondstromen. Deze gemeenten geven verder geen expliciete positionering van het beleidsveld bodem aan in relatie tot andere beleidsvelden (o.a. RO en Openbare werken), zodat onduidelijk is / blijft in welke mate en op welke wijze de verschillende bodemthema's door moeten werken. Zo geven de betrokken gemeenten in hun plan onvoldoende aan in welke mate het facet bodem beschouwd moet worden als mede ordenend principe. Ook zijn er in meer dan de helft van de gemeenten geen harde procedure afspraken voor een bodemtoets. Gemeenten geven zelf aan dat de positie van het beleidsveld bodem ten opzichte van RO sterker is als de beleidsvelden in hetzelfde bureau of dezelfde afdeling zitten, als ze op dezelfde gang zitten en als de portefeuillehouder de gehele VROM portefeuille beheert (incl. Openbare Werken).

Uit de gesprekken moeten we concluderen dat het ambitieniveau op het terrein van het onderdeel duurzaam bodembeheer in meer dan de helft van de gemeenten veelal laag is. Als je als provincie en gemeente van mening bent dat het aspect bodem net als water medebepalend zou moeten zijn/worden voor de RO dan vraagt dit om een hele heldere positionering. Dit vereist zowel een inhoudelijke borging van het aspect bodem in de lagenbenadering en de milieu- en waterparagraaf van ruimtelijke plannen als een procesmatige borging van het beleidsveld bodem gaande een planproces. Een adequate toepassing van de lagenbenadering in de RO is een basisvereiste om te komen tot duurzaam bodembeheer.

Aanbevelingen:

- *Wij adviseren de provincie en de gemeenten om op bestuurlijk niveau erop toe te zien dat in het bodembeheerplan de positionering van het beleidsveld bodem voldoende scherp wordt neergezet, o.a. ten opzichte van ruimtelijke ordening en openbare werken. Gemeenten kunnen door het expliciet positioneren van het beleidsveld bodem aangeven wat de positie van bodem is in relatie tot andere beleidsvelden (o.a. RO en Openbare werken). De gemeente zal aan moeten geven of zij van mening is dat bodem net als water beschouwd moet worden als mede ordenend principe. College en Raad moet zich explicieter uitspreken over het belang dat zij inzien in duurzaam bodembeheer, b.v. in relatie tot de toepassing van de lagenbenadering en de opzet en inhoud van de milieu- en waterparagraaf.*

PS: voor een goede integrale afstemming van allerlei grondgebiedzaken op bestuurlijk niveau verdient het verder aanbeveling om de portefeuille VROM (Volkshuisvesting, RO en Milieu) in één hand te houden bij één wethouder VROM. Wij beseffen dat dit in kleinere gemeenten beter in te vullen is dan in grotere gemeenten.

Doel(en) Duurzaam Bodembeheer

Resultaat gesprekken: De gemeenten, die duurzaam bodembeheer wel opnemen in hun bodembeheerplan werken de algemene doelen voor duurzaam bodembeheer vrijwel nooit expliciet uit in concrete subdoelen, zodat anderen daar houvast aan hebben bij planprocessen voor ruimtelijke plannen en projecten. Vrijwel alle gemeenten gaven aan nog steeds te worstelen met de concretisering van de subdoelen voor de verschillende bodemthema's. Uit de interviews en workshops met gemeenten, die wel actief aan de slag zijn met duurzaam bodembeheer kwamen de bodemthema's archeologie, bodemverontreiniging, aardkunde en kwelgebieden naar voren als meest ruimtelijk relevant (relevant voor RO / Stedenbouw). De bodemthema's geomorfologie, bodemtypologie, waterbodem, alsmede delfstoffenwinning, warmte / koude opslag en ondergronds bouwen werden minder relevant beschouwd

We concluderen uit het bestuderen van de verschillende bodembeheerplannen dat de uitwerking van doelen voor duurzaam bodembeheer op een vrij hoog abstractieniveau plaats vindt. Veel bodembeheerplannen formuleren als doel het goed in beeld brengen van bodeminformatie. Daarmee ben je er nog lang niet als het gaat om een stevige positionering van het beleidsveld bodem in relatie tot ruimtelijke ordening en openbare werken. Wij vinden dat een gemiste kans. Verder concluderen we dat belangrijke ruimtelijk relevante bodemthema's als geomorfologie en bodemtypologie ondergewaardeerd worden als ruimtelijk relevante thema's. Beide bodemthema's zijn een essentieel onderdeel van de lagenbenadering. Tenslotte merken wij op dat de uitwerking van bodemthema's zich met name richt op bescherming en beheer en nagenoeg niet op sanering en ontwikkeling (delfstoffenwinning, warmte / koude opslag en ondergronds bouwen).

Aanbevelingen:

- *Wij adviseren de provincie om in hun blauwdruk meer aandacht te schenken aan het concretiseren van (sub)doelen voor de verschillende bodemthema's binnen het duurzaam bodembeheer. Zo zou je b.v. voor archeologie aan kunnen geven hoe de gemeente de verwachtings-waarde wil bezien, b.v. in relatie tot eigen aanvullend onderzoek. Verder zou de gemeente een nadere uitwerking kunnen geven aan de onderzoeksplicht, mede in relatie tot de oppervlakte, de kosten of de verplichte kartering bij evt. graafwerkzaamheden. Wij adviseren de gemeenten om hun bodembeheerplan actiever te benutten voor een concrete uitwerking van bodembeleid inzake duurzaam bodembeheer, mede in relatie tot RO en wel in de vorm van heldere (sub)-doelen (zo Specifiek, Meetbaar, Acceptabel, Realistisch en Tijdgebonden mogelijk), alsmede het aangeven van belangrijke uitgangspunten en randvoorwaarden.*

Informatie Duurzaam Bodembeheer

Resultaten gesprekken: Veel gemeenten geven wel een globaal overzicht van verschillende bodemthema's, maar geven dan niet helder aan welke bodeminformatie op welke wijze actief benut zou moeten worden in op te stellen (soorten) ruimtelijke plannen. Soms is relevante informatie nauwelijks bekend of verbrokkeld vastgelegd in meerdere deelkaarten. In veel bodembeheerplannen betreft het zelfs een zeer groot aantal deelkaarten. Gemeenten verwachten vanuit bodem/milieu dat anderen deze informatie wel actief zouden kunnen benutten. Soms zijn kaarten ook niet digitaal beschikbaar; soms zijn ze wel digitaal beschikbaar, maar kunnen ze niet één, twee, drie onder een ruimtelijk plan gehangen worden. Er zijn maar weinig gemeenten, die hun inhoudelijke inbreng vanuit bodem volgens een stappenplan plannen en uitvoeren. Ongeveer de helft van de geïnterviewde ambtenaren had geen uitgewerkte strategie of tactiek om de inhoudelijke kennis verder uit te dragen of over te dragen. Toch is dit van belang voor een goede implementatie.

Genoemde thema's zijn in algemene zin van belang voor verschillende planvormen binnen de RO (structuurplannen, bestemmingsplannen en inrichtingsplannen). Hoe concreter het plan hoe gedetailleerder de informatie zal moeten zijn. Wat betreft informatie en product werden de volgende knelpunten / aandachtspunten signaleerd:

- de bodemkundige weet niet welke bodeminformatie in huis is / op internet staat.
- de planoloog weet niet welke bodeminformatie in huis is / op internet staat.
- de adviseur weet niet welke bodeminformatie in huis is / op internet staat.
- de planoloog weet niet hoe beschikbare info het best benut kan worden voor de betreffende planvorm (structuurplan, bestemmingsplan, inrichtingsplan).
- de gemeente heeft geen overzichtskaart / bodemkansenkaart / bodemadvieskaart

- de gemeente heeft aanwezige bodeminformatie slecht bereikbaar / toegankelijk.
- het aspect bodem vormt vaak geen integraal onderdeel van de milieu- en waterparagraaf.

Uit de gesprekken concluderen we dat het werken met / via de zogenaamde lagenbenadering een prima inhoudelijk hulpmiddel kan zijn om een brug te slaan tussen bodem als onderdeel van de landschappelijke onderlegger (en deels van het grondgebruik via delfstoffenwinning en drinkwaterwinning) en de RO. Tevens concluderen we dat de beschikbare informatie vaak verspreid over een zeer groot aantal (deel)kaarten opgenomen is en dat niet in alle gevallen deze informatie ook digitaal beschikbaar is.

Aanbevelingen:

- *Wij adviseren de gemeenten om ruimtelijke plannen zoveel mogelijk via de zogenaamde lagenbenadering op te stellen, waarbij de aspecten water, bodem en natuur een belangrijk onderdeel uitmaken van de landschappelijke onderlegger of ondergrond. Goed, leesbaar kaartmateriaal is hierbij zeer belangrijk. Planologen, landinrichters en stedenbouwkundigen denken nu eenmaal in kaarten en beelden. De inspiratie moet deels vanuit de genius loci (i.c. de eigenheid van de plek) komen. We concluderen verder dat voor een goede afstemming tussen het ruimtelijk beleid (bodemgebruik) en het bodembeleid (bodemeigenschappen) het nodig om af te bakenen welke bodeminformatie benut zou moeten worden voor welke planvorm. Denk bij bodeminformatie aan aardkundige waarden, archeologische waarden, cultuurhistorische waarden, kwelgebieden, grondwaterbeschermingsgebieden, bodembeschermingsgebieden, infrastructuur, bodemgebruik, delfstoffenwinning, bodemtypen, locaties met bodemverontreiniging, bodemgeschiktheid, bodemgevoeligheid voor uitspoeling etc.*
- *Verder adviseren wij de provincie te bezien of zij in haar rol van coördinerende, faciliterende bovenlokale / bovenregionale overheid wat kan betekenen in het beter ordenen en bundelen van bodemkundige informatie. We adviseren de gemeenten om zich niet te beperken tot een overzicht van verschillende bodemthema's, maar helder aan te geven welke bodeminformatie op welke wijze actief benut zou moeten worden in welke soort ruimtelijke plannen. De bodem informatie moet hierbij eenduidig en goed bereikbaar / toegankelijk worden vastgelegd. Een simpele, praktische checklist van benodigde informatie kan al een goed hulpmiddel zijn. Ook moet bij RO helder zijn bij wie welke bodemkundige informatie aanwezig is. Het eigen intranet kan hierbij een hele belangrijke rol vervullen (zie gemeente Veghel). Dit moet up-to-date gehouden worden. Het gaat hierbij zowel om de bereikbaarheid als de toegankelijkheid van de informatie.*
- *Wij adviseren de Stichting Kennisontwikkeling en Kennisoverdracht Bodem (SKB) en de provincie tenslotte om te bezien of er voor een gemeente een pilot uitgevoerd kan worden voor wat betreft de eenduidige, digitale vastlegging van bodemkundige informatie op één kaart, b.v. een bodemkansenkaart (voor duurzaam bodembeheer) als tegenhanger van de bodemkwaliteitskaart (voor grondverzet). Het zou een goede zaak zijn dat deze informatie met de juiste coördinaten direct onder een ruimtelijk verzoek/plan kan worden gehangen. Hierbij is het van groot belang dat de gegevens betrouwbaar zijn in relatie tot het doel en de schaal van de kaart.*

Organisatie/Communicatie Duurzaam Bodembeheer

Resultaat gesprekken: Veel gemeenten geven niet aan op welke wijze en in welke mate de (beleids)medewerker milieu / bodem actief betrokken zou moeten worden bij ruimtelijke planvorming. Die gemeenten, die dit wel goed geregeld hebben plukken hier de vruchten van. In een enkele gemeente is de bodemcoördinator of de RO medewerker onvoldoende actief. Gemeenten bevestigen dat een actieve bodemcoördinator een hele belangrijke katalysator is

bij de implementatie van bodembeleid. Hoe houden gemeenten nu rekening met de inbreng van bodemkundige informatie. Bij de meeste gemeenten is dit impliciet geregeld op verschillende manieren. Er komt een veelheid aan organisatie- en communicatievormen voor wat betreft de inbreng vanuit bodem.

Wat betreft organisatie, communicatie en planning werden de volgende knelpunten / aandachtspunten gesignaleerd door de geïnterviewde gemeenten:

- de inbreng vanuit bodem in RO wordt niet goed gecoördineerd vanuit milieu.
- de inbreng vanuit bodem in RO wordt niet actief opgevraagd vanuit RO.
- er vindt onvoldoende bilateraal contact / overleg plaats tussen bodem en RO en tussen RO en bodem op het niveau van beleidsmedewerkers en projectleiders.
- er vindt geen structureel overleg plaats over de planning en programmering van ruimtelijke plannen en projecten op het niveau van managers en programmacoördinatoren.
- de planoloog betreft de bodemkundige onvoldoende / te laat bij plannen en projecten en de bodemkundige trekt onvoldoende / te laat aan de bel bij plannen en projecten.
- de bodemkundige en de planoloog spreken een andere (vak)taal.

Er zijn maar weinig gemeenten, die hun procesmatige inbreng vanuit bodem volgens een strakke fasering plannen en uitvoeren. Ongeveer een kwart van de geïnterviewde ambtenaren had geen uitgewerkte strategie of tactiek om de inhoudelijke kennis structureel, planmatig in te brengen in allerlei planprocessen. Toch is dit ook weer van belang voor een goede implementatie.

We concluderen dat er enerzijds een veelvormigheid is wat betreft de betrokkenheid van bodem bij allerlei ruimtelijke plannen en projecten, maar dat er anderzijds niet strategisch en tactisch bij gedacht en gehandeld wordt. Wij concluderen uit de gesprekken dat voor een goede afstemming tussen bodem en RO niet alleen de informatie zelf van belang is. Ook is het belangrijk dat deze informatie op de juiste wijze ingebracht wordt in het proces van ruimtelijke planvorming. Dit is een kwestie van organisatie, communicatie en planning. Los van de organisatie concluderen we uit de gesprekken dat van belang is op welke wijze er gecommuniceerd wordt vanuit de afdeling Milieu (Bodem) richting RO, Stedenbouw / Landschapsbouw en Openbare Werken over bodemkundige thema's binnen de gemeente, zowel inhoudelijk als beleidsmatig. Van belang is een helder aanspreekpunt voor de coördinatie van de informatie vanuit milieu / bodem.

Verder concluderen we vanuit de gesprekken dat eenduidige, gedreven aanspreekpunten bij bodem en bij RO een belangrijke bijdrage kunnen leveren aan een goede implementatie van het bodembeleid.

Aanbevelingen:

- *We adviseren de gemeenten om op het strategisch niveau te komen tot een goede programmering van plannen en projecten (per jaar/kwartaal), mede in relatie tot een goede inbreng vanuit milieu (incl. bodem) en water zowel onderzoeksmatig als beleidsmatig. Verder adviseren wij om op het tactisch niveau goede werkafspraken te maken over de gewenste/vereiste organisatie, communicatie en planning van plannen en projecten. Dit alles in relatie tot een goede inbreng vanuit bodem. Zo zou een gemeente moeten vastleggen op welke wijze en in welke mate de (beleids)medewerker milieu / bodem actief betrokken zal worden bij ruimtelijke planvorming.*

- *We adviseren de gemeenten om de bodemcoördinator en de RO medewerkers / projectleiders actief te laten opereren wat betreft de communicatie over afstemming en samenwerking tussen bodem en RO. We adviseren de gemeenten verder om te gaan werken met een soort van (informele) bodemtoets (in analogie met de watertoets). Dit kan een belangrijk procesmatig hulpmiddel zijn bij het inbrengen van bodemkundige kennis en ervaring in ruimtelijke plannen en projecten. In feite komt het hier op neer dat je de juiste informatie in de juiste fase inbrengt c.q. in laat brengen: 1. oriënteren/informeren, 2. klankborden en 3. adviseren. Probeer dit stappenplan zo eenvoudig mogelijk te houden.*

Resumé

De gemeentelijke resultaten voor wat betreft de implementatie van duurzaam bodembeheer zijn op bovenstaande wijze globaal te ordenen onder vier categorieën:

- onduidelijke positionering en prioritering van het beleidsveld bodem
- abstracte formulering van concrete doelen en subdoelen voor duurzaam bodembeheer
- onvoldoende afstemming tussen bodem en RO inhoudelijk (informatie en product)
- onvoldoende afstemming tussen bodem en RO procesmatig (organisatie en communicatie)

We kunnen concluderen dat voor een goede implementatie van bodembeheerplannen er adequaat aandacht geschonken moet worden aan de bijbehorende positionering, doelformulering, (digitale) informatie-uitwisseling, alsmede organisatie en communicatie. Hierbij adviseren wij de volgende handreiking ter verdere uitwerking binnen elke gemeente, die serieus werk wil maken van een goede implementatie van een bodembeheerplan.

Intermezzo: handreiking implementatie duurzaam bodembeheer

Medewerkers zijn wat betreft de afstemming tussen de beleidsvelden bodem en RO geholpen bij een helder schema of overzicht waarin beknopt is beschreven:

- hoe het gemeentelijk milieubeleid / bodembeleid het best door kan werken richting het ruimtelijk beleid, b.v. via de strategische afstemming in het kader van de programmering en planning van ruimtelijke plannen en projecten en/of een soort van bodemtoets;
- welke bodemkundige informatie er allemaal in huis is / op internet staat (zowel wat betreft de inhoud als de status);
- hoe deze bodemkundige informatie gebruikt kan worden voor verschillende planvormen en voor verschillende planfasen per planvorm;
- welke (beleids)medewerkers zich bezig houden met welke beleidsvelden, plannen en projecten (wie weet/doet wat binnen de gemeentelijke organisatie);
- hoe de bodemkundig (beleids)medewerker actief betrokken kan / zal worden bij verschillende planvormen en verschillende planfasen;
- hoe de inbreng vanuit bodem zich verhoudt tot die vanuit b.v. water en natuur;

Zo'n schema kan het best gezamenlijk worden opgesteld binnen de gemeente in goed overleg tussen bodem en RO.

Als je als gemeente actief aan de gang gaat met de invulling en verfijning van bovenvermeld schema / overzicht, dan is / wordt de kans op een betere implementatie een stuk groter. Hoe bewuster je met de voorbereiding, invulling en implementatie van een bodembeheerplan bezig bent, hoe groter de kans op een volwaardige implementatie van het bodembeleid.

HOOFDSTUK 5

ERVARINGEN PROVINCIE NOORD BRABANT

Op initiatief van Syncera is een evaluatieonderzoek gestart naar de implementatie van bodembeheerplannen binnen gemeentelijke organisaties in de provincie Noord Brabant. De provincie Noord Brabant heeft deelgenomen aan het consortium en heeft de gemeente gefaciliteerd bij het opstellen van bodemkwaliteitskaarten en bodembeheerplannen. In dit hoofdstuk worden de ervaringen en bevindingen van de provincie weergegeven.

5.1 Project stimulering bodemkwaliteitskaarten en bodembeheerplannen

Onder de vlag van het Platform bodembeheer Brabant heeft de provincie in 2003 samen met vertegenwoordigers van een aantal gemeenten en regionale milieudiensten de Blauwdruk bodembeheerplan opgesteld voor gemeenten. Deze blauwdruk is bedoeld om gemeenten te faciliteren bij het opstellen van een bodembeheerplan en daarnaast de gemeenten te stimuleren duurzaam bodembeheer mee te nemen in hun bodembeleid. De blauwdruk bestaat uit twee delen:

- deel I betreft Duurzaam Bodembeheer met 8 bodemthema's.
- deel II betreft het Grondstromenbeleid.

In deel II wordt vooral invulling gegeven aan het toepassen van grond in bodem op basis van de Vrijstellingsregeling Grondverzet. Deel II is opgezet conform de Interim-richtlijn bodemkwaliteitskaarten en de zogenaamde Reparatiebrief. In 2005 is de Blauwdruk herzien.

In 2004 is een provinciale subsidieregeling vastgesteld voor het opstellen van bodemkwaliteitskaarten en bodembeheerplannen. De subsidieregeling was bedoeld voor ISV-projectgemeenten (op het moment van de invoering van de subsidieregeling had Brabant 58 projectgemeenten). ISV-programma gemeenten en de rechtstreekse gemeenten konden immers geld vrijmaken uit hun eigen ISV-budget voor het opstellen van een bodemkwaliteitskaart en een bodembeheerplan. Gemeenten konden subsidie krijgen voor het opstellen van een bodemkwaliteitskaart en een bodembeheerplan als voldaan werd aan de Interim-richtlijn bodemkwaliteitskaarten en de zogenaamde Reparatiebrief. De subsidie bedroeg 25% van de kosten met een maximum van € 3.000,00. Daar bovenop konden gemeenten een bonus krijgen van € 1000,00 indien zij ook gebruik maakten van deel I en deel II van de Blauwdruk en daarmee duurzaam bodembeheer in de gemeente introduceerden.

5.2 Bodemkwaliteitskaart landelijk gebied

In september 2004 is, door CSO in opdracht van de provincie, een bodemkwaliteitskaart opgesteld voor het landelijk gebied van Brabant. Dit rapport is aan alle gemeenten aangeboden. Zij konden gebruik maken van de gegevens uit het rapport voor het opstellen van de eigen bodemkwaliteitskaart. De provincie heeft ervoor gekozen de bodemkwaliteitskaart voor het landelijk gebied niet vast te stellen omdat het opstellen van een bodemkwaliteitskaart een bevoegdheid is van gemeenten.

5.3 Verloop van het project

De termijnen in de beleidsregel, behorende bij de subsidieregeling voor bodemkwaliteitskaarten en bodembeheerplannen, waar binnen de subsidieaanvragen en concept bodemkwaliteitskaarten en bodembeheerplannen moesten worden ingediend, zijn één keer verlengd om de gemeenten meer tijd te geven. Op 31 december 2005, de uiterste datum waarop de concept-rapporten ingediend moesten zijn, waren de conceptrapporten van 41 ISV-projectgemeenten ingediend ten behoeve van de subsidieaanvraag. Op dit moment zijn deze gemeenten bezig met het vaststellen van de bodemkwaliteitskaart en het bodembeheerplan.

Van deze 41 gemeenten hebben 29 gemeenten aangegeven gebruik te willen maken van de Blauwdruk. Uiteindelijk hebben 19 gemeenten ook daadwerkelijk gebruik gemaakt van de Blauwdruk. Op dit moment zijn er 19 bodemkwaliteitskaarten en bodembeheerplannen door gemeenten vastgesteld. Hiervan hebben 9 gemeenten in hun bodembeheerplan duurzaam bodembeheer opgenomen.

5.4 Evaluatie

Wat ging goed:

De subsidieregeling en de Blauwdruk zijn zeker een stimulans geweest voor ISV-projectgemeenten om een bodemkwaliteitskaart en een bodembeheerplan op te stellen. Ongeveer de helft van de gemeenten die subsidie aangevraagd heeft, heeft de stap genomen om ook duurzaam bodembeheer te betrekken in hun bodembeleid. Door 29 gemeenten is aangegeven dat zij, bij het opstellen van hun eigen bodemkwaliteitskaart, gebruik hebben gemaakt van de bodemkwaliteitskaart van het landelijk gebied van Brabant.

Wat kon beter:

De beoordeling van de kaarten en de plannen door de provincie heeft, door gebrek aan voldoende capaciteit te lang geduurd. Dit is uiteindelijk opgelost door externe adviseurs in te huren voor de beoordeling. Door gebrek aan voldoende afstemming binnen de provincie en met externe adviseurs die ingehuurd waren voor de beoordeling van de rapporten was de uniformiteit van de beoordelingen niet altijd optimaal. De oplevering van de CD-ROM met daarop de bodemkwaliteitskaart landelijk gebied en de onderliggende data, heeft veel tijd in beslag genomen. Dit had tot gevolg dat gemeenten die daar om gevraagd hebben het databestand voor deze kaart apart op een CD aangeleverd hebben gekregen.

5.5 Conclusie en leerpunten voor de toekomst

Gezien het aantal gemeenten dat gebruik heeft gemaakt van de subsidieregeling heeft het, in de toekomst, zeker nut de gemeenten opnieuw te faciliteren bij het opstellen van bodemkwaliteitskaarten en wellicht bij het ontwikkelen van lokale bodemambities. Wel moet dan aan een aantal voorwaarden worden voldaan:

Capaciteit

In de toekomst moet bij dergelijke projecten voldoende capaciteit gegarandeerd zijn voor de voorbereiding en het opstellen van het beleid, maar zeker ook voor de uitvoering.

Afstemming

Om de uniformiteit te waarborgen moet de afstemming intern en extern een vast onderdeel van het projectplan zijn.

Draagvlak

Gemeenten moeten voor zelf de ambitie hebben duurzaam bodembeheer te implementeren binnen de eigen organisatie. Dit betekent in de praktijk de bodem een duidelijke plek te geven in het RO-proces. Door van te voren deze ambitie ook bestuurlijk te hebben uitgesproken wordt het draagvlak voor het maken van een bodembeheerplan vergroot.

5.6 Toekomstperspectief voor bodemkwaliteitskaarten

Besluit bodemkwaliteit

Waarschijnlijk treedt het Besluit bodemkwaliteit pas de 2^e helft van 2007 in werking. Dit Besluit vervangt het Bouwstoffenbesluit. Op basis van dit Besluit worden gemeenten verplicht voor landbodem bodemfunctieklassen vast te leggen op kaart. Daarnaast kunnen gemeenten de bodemkwaliteit vastleggen in een bodemkwaliteitskaart en gebiedsspecifiek beleid vastleggen in een bodembeheerplan. Bodemkwaliteitskaarten en bodembeheerplannen die zijn vastgesteld op basis van de Vrijstellingsregeling grondverzet zijn opgesteld, blijven maximaal tot 5 jaar na inwerkingtreding van het Besluit bodemkwaliteit geldig. Gemeenten die de bodemkwaliteitskaart en het bodembeheerplan nog niet vastgesteld hebben, hebben van de provincie het advies gekregen dit vóór 1 januari 2007 te doen gelet op de inwerkingtreding van het nieuwe Besluit bodemkwaliteit.

Nieuwe richtlijn bodemkwaliteitskaarten

Op basis van het Besluit bodemkwaliteit wordt gewerkt aan een nieuwe richtlijn bodemkwaliteitskaarten. De werkwijze van het opstellen van een bodemkwaliteitskaart zal niet veel verschillen van die in Interim-richtlijn bodemkwaliteitskaarten. Toch wordt de richtlijn op een aantal punten aangepast om aan te sluiten bij het Besluit bodemkwaliteit. Zo wordt bijvoorbeeld de bodemfunctie als onderscheidend kenmerk opgenomen en wordt het stoffenpakket aangepast. Met name het basisstoffenpakket is flink uitgebreid ten opzichte van het basisstoffenpakket uit de NEN 5740 waarvan tot nu toe uitgegaan werd voor het opstellen van bodemkwaliteitskaarten.

Lokale bodemambities

Gemeenten moeten nagaan of het nuttig en wellicht noodzakelijk is af te wijken van de generieke bodemambities die door het ministerie van VROM vastgelegd zullen worden. Bij het vaststellen van lokale bodemambities kan niet alleen afgeweken worden van de landelijk vastgestelde achtergrondwaarden, maar kan ook beleid met betrekking tot één of meerdere bodemthema's vastgelegd worden die voor gemeenten van belang zijn. In de Blauwdruk van het Platform Bodembeheer Brabant zijn al 8 thema's genoemd, in de Bodem Kansen Verkenner van de werkgroep Lokale Bodem Ambities zijn 26 thema's genoemd die van belang kunnen zijn bij het opstellen van duurzaam bodembeheer. Gemeenten die niet af willen wijken van het generieke beleid hoeven alleen een kaart met bodemfunctieklassen op te stellen. Gemeenten die gebiedsspecifiek beleid willen opstellen moeten voor afwijking van het generieke spoor hun beleid onderbouwen met een bodembeheernota. Het maken van een bodemkwaliteitskaart is dan verplicht.

Regierol van de provincie

Het is een taak van de provincie om, samen met het Platform bodembeheer Brabant, de gemeenten te informeren en te faciliteren bij het maken van de keuze voor eigen bodembeleid of het generieke beleid en, indien gekozen wordt voor het eigen bodembeleid, het faciliteren van gemeenten bij het opstellen van dit eigen beleid. Gezien het verloop van het proces en de rol van de provincie bij het opstellen van de huidige bodemkwaliteitskaarten en bodembeheerplannen zal de provincie een en ander beter moeten organiseren.

HOOFDSTUK 6

NAWOORD SYNCERA

Aanbevelingen aan de provincie Noord Brabant

De subsidieregeling heeft een groot aantal gemeenten over de streep getrokken om een bodembeheerplan op te laten stellen voor grondstromen, al dan niet in combinatie met duurzaam bodembeheer. Hoewel niet bij alle gemeenten de implementatie even effectief is, zal dit bij die betreffende gemeenten toch een stimulans kunnen zijn om het verder op te pakken; de eerste stap is immers gezet. In dat opzicht is de subsidieregeling effectief geweest; veel gemeenten bezitten momenteel een bodembeheerplan.

Nadeel van de subsidieregeling is dat het besluit tot het opstellen van een bodembeheerplan niet altijd even goed is afgewogen, aangezien er een subsidie aan gekoppeld was. Daarmee wordt bedoeld dat nut en noodzaak niet altijd goed is afgewogen. Daarmee bestaat de kans dat het gebruik van het bodembeheerplan onvoldoende effectief is. Indien het doel van een subsidie is om een goed en effectief bodembeheer bij gemeenten te implementeren, wordt aanbevolen om de gemeenten te stimuleren om het nut van een bodembeheerplan en de effectiviteit op voorhand te onderzoeken (een goede voorafweging dus).

Wat betreft de Blauwdruk kan gesteld worden dat dit een goed middel is om een kwalitatief goed en uniform product neer te zetten bij de gemeenten. Het voordeel is dat er een kader is waar binnen het bodembeheer vorm gegeven kan worden. Het bodembeheerplan vormt immers een belangrijke pijler binnen de implementatie. Daarnaast is er ons inziens voldoende ruimte om het bodembeheerplan gemeentespecifiek te maken.

Aanbevelingen aan SKB

De insteek van het project, waarbij op basis van gesprekken en workshops een analyse wordt gemaakt, is ons inziens een goede opzet geweest. Er is informatie naar boven gekomen die de effectiviteit van implementaties zeker kan verbeteren. We bevelen aan deze informatie verder te gebruiken bij het verbeteren van het bodembeheer op gemeentelijk niveau.

Bijlage 1: krachtenveldanalyse

A. Grondstromen

Hieronder zijn de belangen van Rijk, Provincie en Milieudienst aangegeven. Deze is voor alle gemeenten gelijk.

Actoren / Factoren	Belang	Mee ++, +, 0, -, -- Tegen	Beïnvloeding	Opmerkingen
Rijk	Uitwerking bodembeleid Uitwerking wetgeving	++	Via Nota Ruimte en Beleidsbrief Bodem	-
Provincie	Doorwerking bodembeleid	++	Via subsidie, Blauwdruk	-
Milieudienst SRE/RMB	Doorwerking bodembeleid	++	Via opstelling BBP	-

In onderstaande tabellen zijn de resultaten opgenomen per gemeente. Dit is op basis van de interviews en met de bodemambtenaar bepaald.

Gemeente Oss

Actoren / Factoren	Belang	Mee ++, +, 0, -, -- Tegen	Beïnvloeding	Opmerkingen
Gemeente, B&W/Raad	Ambitieniveau min./max.	+/0	Via bestuurlijke inbedding	
Gemeente, Wethouder	Ambitieniveau laag-hoog	+/0		
Gemeente, Bouwen en Milieu	Goede uitvoering bodembeleid op lokaal niveau	++	Via opstelling en uitvoering bodembeheerplan	Trekker bodembeheerplan
Gemeente, Ingenieursbureau	Goede praktische regeling voor grondverzet zonder extra kosten	+		Ondersteunen belang grondstromen
Gemeente, RO	Minimale belemmeringen bij planning en ontwerp	0	Deelname RO proces	Geen belang grondstromen
Gemeente, Vastgoed	Geen besommeringen bij aankoop en verkoop grond	0	Actieve rol bij aan- en verkoop van gronden	Geen belang grondstromen

Gemeente Veghel

Actoren / Factoren	Belang	Mee ++, +, 0, -, -- Tegen	Beïnvloeding	Opmerkingen
Gemeente, B&W/Raad	Ambitieniveau min./max.	+/0	Via bestuurlijke inbedding	-
Gemeente, Wethouder	Ambitieniveau laag-hoog	+/0		-
Gemeente, Milieu	Goede uitvoering bodembeleid op lokaal niveau, handhaving	++	Via opstelling en uitvoering bodembeheerplan	Trekker bodembeheerplan
Gemeente, Ingenieursbureau	Goede praktische regeling voor grondverzet zonder extra kosten	+	Opstellen bestekken, voorbereiding	Ondersteunen belang grondstromen
Gemeente, Ruimte en Duurzame ontwikkeling	Minimale belemmeringen bij planning en ontwerp	0	Deelname RO proces, geen belang direct grondstromen	-
Gemeente, Beheer Openbare Ruimte	Praktische regeling grondverzet	+/0	Uitvoering beleidsplannen	Ondersteunen belang grondstromen
Gemeente, Vastgoed	Geen besommeringen bij aankoop en verkoop grond	0	Actieve rol bij aan- en verkoop van gronden. Geen direct belang grondstromen	-

Gemeente Grave

Actoren / Factoren	Belang	Mee ++, +, 0, -, -- Tegen	Beïnvloeding	Opmerkingen
Gemeente, B&W/Raad	Ambitieniveau min./max.	+/0	Via bestuurlijke inbedding	-
Gemeente, Wethouder	Ambitieniveau laag-hoog	+/0		-
Gemeente, Milieu	Goede uitvoering bodembeleid op lokaal niveau	++	Via opstelling en uitvoering bodembeheerplan	Trekker bodembeheerplan
Gemeente, Civiele Techniek Cultuurtechniek	Goede praktische regeling voor grondverzet zonder extra kosten	+	Opstellen bestekken, voorbereiding	Ondersteunen belang grondstromen
Gemeente, Ruimtelijke ontwikkeling	Minimale belemmeringen bij planning en ontwerp	0	Deelname RO proces, geen belang direct grondstromen	-
Gemeente, Beheer Milieu Buiten	Praktische regeling grondverzet	0	Uitvoering beleidsplannen	Ondersteunen belang grondstromen
Gemeente, Projectbureau	Geen besommeringen bij ontwikkeling, aankoop en verkoop grond	0	Actieve rol bij aan- en verkoop van gronden. Geen direct belang grondstromen	-
Gemeente, Handhaving	Goed intern georganiseerd	0	Uitvoering handhaving	Beperkte middelen als tijd en geld

Gemeente Valkenswaard

Actoren / Factoren	Belang	Mee ++, +, 0, -, -- Tegen	Beïnvloeding	Opmerkingen
Gemeente, B&W/Raad	Ambitieniveau min./max.	+	Via bestuurlijke inbedding	-
Gemeente, Wethouder	Ambitieniveau laag-hoog	+		-
Gemeente, realisatie	Goede praktische regeling voor grondverzet zonder extra kosten. Geen besloemeringen bij ontwikkeling, aankoop en verkoop grond	++	Via opstelling en uitvoering bodembeheerplan. Opstellen bestekken, voorbereiding	Ondersteunen belang grondstromen
Gemeente, Beheer Openbare Ruimte	Praktische regeling grondverzet	0	Uitvoering beheer	-
Gemeente, Ruimtelijke ontwikkeling	Minimale belemmeringen bij planning en ontwerp	+ / 0	Deelname RO proces, geen belang direct grondstromen	-
Gemeente, Vergunningen	Praktische regeling	-	Geen direct belang bij grondstromen	-
Gemeente, Handhaving	Goed intern georganiseerd	+	Uitvoering handhaving	Beperkte middelen als tijd en geld

Gemeente Best

Actoren / Factoren	Belang	Mee ++, +, 0, -, -- Tegen	Beïnvloeding	Opmerkingen
Gemeente, B&W/Raad	Ambitieniveau min./max.	+ / 0	Via bestuurlijke inbedding	-
Gemeente, Wethouder	Ambitieniveau laag-hoog	+ / 0		-
Gemeente, Ontwikkeling	Minimale belemmeringen bij planning en ontwerp	+	Deelname RO proces, geen belang direct grondstromen	Ondersteunen belang grondstromen
Gemeente, Ingenieursbureau	Goede praktische regeling voor grondverzet zonder extra kosten.	+	Via opstelling en uitvoering bodembeheerplan. Opstellen bestekken, voorbereiding	Ondersteunen belang grondstromen
Gemeente, Beheer Openbare Ruimte	Praktische regeling grondverzet	+ / 0	Uitvoering beheer	-
Gemeente, Handhaving	Goed intern georganiseerd	+	Uitvoering handhaving	Beperkte middelen als tijd en geld

B: duurzaam bodembeheer

Actoren / Factoren	Belang	Gemeenten				Gemid.	Beïnvloeding
		Va	Gr	Ve	Mo		
		Va – Gr – Ve – Mo					
Rijk	Uitwerking bodembeleid Uitwerking wetgeving	++	++	++	++	++	Via Nota Ruimte en Beleidsbrief Bodem
Provincie	Doorwerking bodembeleid	++	++	++	++	++	Via subsidie, Blauwdruk
Reg. Milieudienst	Doorwerking bodembeleid	++	++	++	++	++	Via opstelling BBP
Gemeente, B&W/Raad	Ambitieniveau min./max.	+	+	++	+	+	Via bestuurlijke inbedding
Gemeente, Wethouder	Ambitieniveau laag-hoog	+	+	++	++	+ / ++	Via poho overleg
Gemeente, capaciteit	Inzet capaciteit en kwaliteit	0	+	+	+	0 / +	Via begroting, sectorplan
Gemeente, Milieu	Goede uitvoering bodembeleid op lokaal niveau	++	++	++	++	++	Via opstelling en uitvoering BBP
Gemeente, OW	Goede praktische regeling voor grondverzet zonder extra kosten	+	+	+	0	+ / 0	Via actief overleg over planning projecten
Gemeente, RO	Minimale belemmeringen bij planning en ontwerp	0	0	+	0	0 / +	Deelname RO proces
Gemeente, GZ	Geen beslommeringen bij aankoop en verkoop grond	0	0	+	+	0 / +	Actieve rol bij aan- en verkoop van gronden
Gemeente, Welzijn	Geen beslommeringen bij planning en inrichting van accommodaties en velden	0	0	0	0	0	Actieve rol bij planning en inrichting accommodaties en velden
		Va – Gr – Ve – Mo					
Kwaliteit informatie	Info van goede kwaliteit	+	+	+	+	+	Goed onderzoek
Beschikbaarheid info	Beschikbare / bereikbare info	+	+	+	+	+	Bereikbare info
Leesbaarheid	Leesbare informatie	+	+	+	+	+	Bundeling op één kaart?
Politie	Lage prioriteitstelling voor milieudelicten	0	0	0	0	0	Afstemming controle en handhaving
Loonwerk/Grondverzet	Minimale beslommeringen en kosten	--	--	--	--	--	Voorlichting, Handhaving
Bouwers / Aannemers	Minimale beslommeringen en kosten	--	--	--	--	--	Voorlichting, Handhaving
Particulieren	Minimale beslommeringen en kosten	--	--	--	--	--	Voorlichting, Handhaving

Afkortingen van Gemeenten: Va = Valkenswaard, Gr = Grave, Ve = Veghel en Mo = Moerdijk